

ОБЩИНА ЛОМ
ОБЛАСТ МОНТАНА

**АКТУАЛИЗАЦИЯ НА РАЗДЕЛ
“ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ”
ЧАСТ ОТ
ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА
ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА**

2016 година

СЪДЪРЖАНИЕ НА РАЗДЕЛА:

I. Описание на местоположението на естествените находища на лечебните растения, условията в местообитанията, количеството и състоянието на ресурсите

1. Местоположение	- 2 стр.
2. Релеф	- 2 стр.
3. Климат	- 2 стр.
4. Почви	- 3 стр.
5. Собственост и използване на земите	- 4 стр.
6. Състояние на ресурсите	- 4 стр.
7. Блата и мочури	- 5 стр.
8. Гори и земи в горски фонд	- 11 стр.

9. Местонахождението на находищата по местности на лечебни растения / Приложение № 1/ - 14 стр.

II. Анализ на дейностите за опазване на екосистемите, включващи лечебни растения, за осигуряване на устойчивото им ползване и опазване на ресурсите - 11 стр.

III. Приоритетни мерки за опазване на ресурсите и разнообразието на лечебните растения, включително на редки или застрашени от изчезване видове - 12 стр.

IV. Избор и регламент на територии, които не са защитени, но изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях - 12 стр.

V. Предложения за разработване на местни нормативни актове за начините на земеползване съобразно изискванията на нормативните актове и плановите документи от по – висока степен - 13 стр.

VI. Приложения към раздела - 13 стр.

Настоящата актуализация на раздел „Лечебни растения” се изготвя на основание чл. 50, т.3 от Закона за лечебните растения /изм. в ДВ, бр.28 от 05 април 2011 г. / и съгл. констативен протокол № БЗ – 28/15.05.2012 г. на РИОСВ - Монтана и се включва като раздел в «Общинската програма за опазване на околната среда».

I. Описание на местоположението на естествените находища на лечебните растения, условията в местообитанията, количеството и състоянието на ресурсите.

1. Местоположение.

Лом е град в Северозападна България Той се намира в област Монтана и е втори по големина в областта след Монтана. Разположен е на брега на река Дунав, при вливането в нея на река Лом. Отстои на 162 км северно от София, на 56 км югоизточно от Видин, на 49 км северно от Монтана и на 42 км западно от Козлодуй. Важен дунавски пристанищен град, административен център на Община Лом. Град Лом е разположен в близост до устието на едноименната река Лом, на левия бряг. Развитието му като голям речен пристанищен център, втори по значение за България след Русе, се определя от това, че е най-близкото пристанище до столицата.

2. Релеф.

Географско положение – 43°49' северна ширина и 23°14' източна дължина с надморската височина 20 м. Най-високата точка в общината е 194 м при с. Добри дол. Релефът е равнинно-хълмист. Северния район на черноземната област е слабо пресечен, леко вълнообразен, със слабо наклонени от север към юг равнинни форми. Ломският район е включен в Севернобългарската лесостепна зона. В много отношения човешката дейност е променила посоката на почвообразуване.

Разораването на площите, изсичането и унищожаването на горите, е довело до промяна както на растителния, така и на климатичния фактор.

3. Климат.

В климатично отношение общината спада към северния климатичен район на Дунавската хълмиста равнина. Този район обхваща най-ниската част на Дунавската равнина, като южната му граница около 30–40 км. от р. Дунав.

Близостта на планинските вериги Стара планина и Карпатите, както и отдалечеността от големи водни басейни, оказват влияние върху климата на района. Формирайки се под влияние на океански и континентални въздушни маси от умерените географски ширини, климатът е умерено-континентален със студена зима и горещо лято. Средногодишната температура е 12,1°C.

Средната температура през зимата е -0,2°C с най-ниски температури, достигащи до -24°. Най-ниската измерена температура е -29,9°C. Зимните застудявания обикновено са придружени с чести ветрове, които в района на гр. Лом са северозападни. Първата снежна покривка се образува средно към 5-10 декември, а в отделните години и по-рано. Средният брой на дните със снежна покривка е 65 (декември – 12, януари – 23, февруари – 19 и март – 11). Броят на дните със снеговалеж са 21. Характерно е по-ранното натрупване и по-късното топене на снежната покривка.

Лятото е горещо. Средната температура е +22,4°C, а най-високите стойности достигат до +30°-40°C. Най-високата стойност измерена през лятото е 42,3°C.

Режимът на ветровете се определя от направлението на долината на река Дунав като през различните сезони търпи промени. Преобладават северозападните, западните, северните и североизточните ветрове. Най-слабо проявление имат югоизточните и източните ветрове. Средната скорост на вятъра е 2,0 м/сек, а средният годишен брой дни със силен вятър са 22. С поголовното изсичане на полезащитните пояси на територията на общината се създаде предпоставка за засилване на ветровата ерозия.

Броят на дните с мъгла през годината е 30-40, поради разположението на общината в низината на реките Дунав и Лом, като най-висок е броят на дните с мъгла през ноември и декември. Средната годишна облачност е 5,2 бала, а най-високата облачност през месеците ноември и декември достига до 7,0 и 7,4 бала.

Средната относителна влажност на въздуха е 74%, като най-ниска е през юли и август – 60%, а най-висока – през декември и януари – 85%.

Продължителността на периода без вегетация /от понижението на среднодневните температури под -5°C през есента до покачването им над $+5^{\circ}\text{C}$ през пролетта/ е 130 дни при 100 дни най-кратък период за страната. Средната дата на трайно задържане на средната денонощна температура над $+5^{\circ}\text{C}$ през пролетта за района е 13-14 март.

Средната продължителност на периода с температура над $+5^{\circ}\text{C}$ е 254 дни.

4. Почви.

Районът на Община Лом геоморфоложки се отнася към западната част на Дунавската хълмиста равнина (Ломски район), в междуречния масив на реките Лом и Цибрица. Районът се намира в морфоложки “раздвижения“, стръмен десен скат на р. Дунав. Преобладава акумулационния тип релеф. Ограничени ниски части в северната част на Общината заемат фрагменти от незаливната тераса на р. Дунав, а средните и по-южни части са в склонове с вълнообразен релеф. Мезо и микролефните форми са със заоблени очертания. Характеризират се с удължени, почти успоредни на река Дунав позитивни структури – гредове, гърбици, куполи и разполагащите между тях негативни форми – степни блюдца, фунии и отсядания, типични за лъсовата морфология на района. Приточната мрежа е от асиметрични ровини и различно врязани суходолия към р. Дунав, които отводняват района през влажните сезони.

В геолошко отношение районът на Община Лом е добре проучен. Провеждани са многобройни сондажни, геофизични, инженерно-геоложки, хидро-геоложки и други проучвания за различни цели – Ломския въглищен басейн, хидротехническо застрояване на р. Дунав, проучвания за нефт и газ, водоснабдявания, промишлено и гражданско строителство и др.

От геоложка гледна точка най-голямо значение имат неогенските (плиоценски) и кватернерни отложения. Плиоценските отложения са от т.н. “гетски” тип. Представени са от пясъчливи глини, изграждащи Брусарската свита. Под тях залягат глини, пясъчливи глини, глини с прослойки от въглища и пясъци преминати по сондажен път, които съставляват почти пълния стратиграфски профил на горния неоген. Общата им дебелина е над 500 м. Те изграждат докватернерната основа в района и се припокриват повсеместно с кватернерни отложения, най-голямо значение имат лъсовите отложения. Лъсовият комплекс е представен от пясъклив и типичен лъос, от така наречената трилъсова тераса.

Геолого-литоложките условия в района обуславят формирането и развитието на различни физико-геоложки процеси и явления, най-голямо значение от които имат ерозионно-денудационните процеси, свързани с лесно размиващите се лъсови отложения и свлачищата, обусловени от различни фактори и предимно от страничната ерозия на р. Дунав към прилежащия стръмен скат и наличието на подземни води.

В инженерно-геолошко отношение районът е недостатъчно проучен. В изкопи с дълбочина до 2 м, най-голямо значение имат кватернерните отложения. Независимо от разнообразието в хипсометрията инженерно-геоложките условия са приблизително еднакви и се характеризират със следния типов литоложки профил:

- до 0.40-0.50 м. дълбочина – глини, чакъл и различни почвени глини.
- от 0.50 до 2 и повече метра дълбочина – льосови отложения от типичен жълтеникав, макропорест льос и песъчлив льос.

Льосовите отложения поради способността си при намокряне в напрегнато състояние да слягат (пропадат), не са подходящи за фундиране. Възможни са водопоявления на дълбочина 1.50 – 1.90 м. само в най-ниските части на Общината. На дълбочина 140–180 м. са доказани няколко мощни водоносни хоризонта със сравнително добри питейни качества на водата.

Почвообразуваща скала е льосът като песъчливият льос заема тясна ивица по дунавския бряг, а типичният льос покрива останалата част от района. Разпространени са главно карбонатен и типичен чернозем развит върху льос (в южната част на района) и по-слабо ливадните почви (в поречието на река Лом). По брега на река Дунав съществуват алувиални почви. Черноземът се характеризира с дълбок почвен профил. Има мощен хумусен хоризонт, който постепенно преминава към почвообразуваща скала – льос. Мощност на хумусния хоризонт е от 35 до 75 см., а на почвата се движи в границите 80-120 см. По механичен състав почвите са средно песъчливо-глинести. Механичният състав в пределите на почвения профил е еднороден. Сравнително добре са запасени с органично вещество. Карбонатните черноземи имат добра аерация и доста голяма водопропускливост, поради което изискват повече поливане, но с по-малки дози вода.

За района на общината карбонатните черноземи са силно подложени както на действието на водната, така и на ветровата ерозия. За намаляване на ветровата ерозия на територията на Община Лом е необходимо възстановяване на ползащитните пояси.

5. Собственост и използване на земите.

Община Лом стопанисва и управлява 27 764.506 дка. земеделски земи извън регулация – Общински поземелен фонд, от който:

- 3 928.669 дка – частна общинска собственост.
- 4 619.475 дка – публична общинска собственост /пасища и мери/
- 19 725.388 дка – земеделска земя, с начин на трайно ползване – ниви, ливади, трайни насаждения, зеленчекови градини, дерета, полски пътища и други селскостопански терени, останали след възстановяване правото на собственост. От тях са възстановени на собственици с решение на Общински съвет Лом 85.334 дка.

Обработваеми общински земи:

- ниви – общо 5 964.787 дка
- ливади – 6 171.673 дка
- зеленчукови – 1159.167 дка.

6. Състояние на ресурсите.

Състоянието на ресурсите е добро и има възможност за възпроизвеждане на лечебни растения на територията на община Лом.

Релефът е равнинно-хълмист. Северния район на черноземната област е слабо пресечен, леко вълнообразен, със слабо наклонени от север към юг равнинни форми. Ломският район е включен в Севернобългарската лесостепна зона. В много отношения човешката дейност е променила насоката на почвообразуване. Разораването на площите, изсичането и унищожаването на горите, е довело до промяна както на растителния, така и на климатичния фактор

7. Блата и мочури.

Основен природен ресурс за поддържане на биоразнообразието е р. Дунав. Десния Дунавски бряг е подложен на непрекъснати ерозионни сили. Заливната горска растителност от месните видове допринася за укрепване на бреговете и способността за намаляване на ерозията. На Дунавските острови се срещат повече от 1100 животински вида. Над 65 вида риби се срещат в реката и островните блата. Тази част на реката е най-важното местообитание за 6 вида есетрови риби.

След унищожаването на повечето крайречни блата, влажни зони и заливни гори по периферията на островите остават най-важните местообитания за фитофилни и планктоноядни риби, както и единствените алтернативни места за размножаване на видове, чийто жизнен цикъл е свързан със стоящи води. Заливните местообитания са от критично значение за рибните популации в р. Дунав, които от двоя страна са важна хранителна база за рибоядните птици.

От 1950 г. на Дунав и неговите притоци са построени изкуствени басейни, с цел регулиране на наводненията, корабоплаване, използване на водата за битови и промишлени нужди. Резултатът от това е значителното намаляване местообитанията, промяна в хидрологичния режим, който води до загуба способността на самопочистване и загубата на биоразнообразие.

Изграждането на дунавските диги през 1956 година е нарушило пътя за естественото размножаване на рибата, като е направило достъпа ѝ до най-подходящите места и условия за размножаване невъзможен. Зачестилите наводнения през последното десетилетие предизвикаха редица промени в екосистемите. Но освен отрицателните последствия за човека, свързани основно с разрушения, наводненията оказват и положително въздействие върху хидроценозите и по-конкретно върху ихтиофауната. Те променят местообитанията, видовия състав на водоемите и осигуряват по-добри условия за размножаване и "попълване" на рибните популации във влажните зони и в р. Дунав.

Със заповед на МОСВ № РД- 898/22.11.2001 г., в землището на с. Орсоа, община Лом, площ от 150,3 хектара (общо горски и поземлен фонд, в който са и бившите рибарници "Орсоа") бе обявена за "Защитена местност "Рибарници Орсоа". Това бе направено с цел да се поддържат и опазват популациите и местообитанията на защитени, редки и уязвими видове от флората и фауната. Включена бе и в орнитологично важните места с европейско природозащитно значение. Мястото е с международен природозащитен статут – CORINE биотоп за ценни, застрашени и защитени видове птици и дунавски риби.

Пролетно време 2/3 от площта на Арчаро-Орсойска низина (до 3 000 хектара) се залива с вода при пълноводието на р. Дунав.

Водата навлиза в низината по гравитачен път, като нивото ѝ зависи от нивото на реката. До 1986 година отводнителна система поддържаше определена кота в заливната територия, за да се използват прилежащите площи за земеделски земи. От 1986 година насам, обаче, не е извършвано водочерпене с основната помпена станция, а през последните 15-20 години районът на низината не се използва за селскостопански нужди.

Бившите обработваеми площи и цялата низина са обрасли с водолюбива растителност (папур, трастика и др.). Водата от Дунав навлиза в тях през отворените неработещи съоръжения и отоводнителните канали. Създава се оптимална среда за размножаване на дунавските видове риби. Щука, шаран, бабушка, червеноперка, платика, лин, виюн и др. фитофилни видове навлизат от р. Дунав по отводнителните канали в огромните заляти площи и се размножават масово.

В създадените благоприятни условия хайверът се излюпва, личинките нарастват бързо и достигат до укрепнали рибки. За справяне с наводненията Напоителни системи ЕАД по гравитачния канал изпомпва огромни количества вода (5m³/sec) от низината обратно в Дунава, без да се съобразява с естествените обитатели на водоемите. При рязкото намаляване на водата се разкъсва връзката на плитчините с реката, осъществявана чрез отводнителните канали.

Започват интензивни гнилоствни процеси, кислородът спада до критични стойности - от 2 до 0,2 mg/l. В тези условия и при липсата на възможност за връщане на рибата в реката, се наблюдават частични или масови замори. Естественото попълване на рибните популации се губи от разкъсаната връзка на плитчините с отоводнителните канали и от там с р. Дунав.

По пясъчливите места се развива добре Багриална айважива /защитен вид/. Доминиращите видове са Обикновената тръстика, Водна лилия, Щитolistна какичка, Тополи и Върби. Досега са установени 163 вида птици в блатото. По време на миграцията блатото е от международно значение за Белооката потапница, Малмия корморан, Червен щъркел, Сива чапла и др. Срещат се различни видове бозайници Видра, Дива котка и др., земноводни Дървесница, Зелена кръстава жаба, влечуги Водна костенурка, Зелен гущер, Пъстър смук. Редки и защитени видове са Белооката потапница, Малък корморан, Розов пеликан.

Дунавски пясъчни дюни и гредове от пясъчлив лъос

Критично застрашено [СК - А1, 2 В1 С3 О3 Е3 Р1 С2 Н3 11,2].

В това местообитание се включват вътрешноконтиненталните дюни, наричани още "гредове", от пясъчлив лъос и алувиални наслаги, разпространени само в заливните низини край р. Дунав. Най-големи площи имат в Брегово-Новоселската, Орсойската, Цибърската, Островската, Чернополската (Карабоазката) низини. Тези гредове в низините са със смесен произход - алувиален и еолов, и са с различни размери. Най-често дължината им е до няколко десетки метра, а ширината - около десетина метра. Височината им варира - алувиалните са до около 2 м над заливното ниво на р. Дунав и преди да бъдат изградени дигите на реката, са се заливали само при много високи води. Лъосовите пясъчливи гредове са по-високи - до 5-6 м. На тези дюни често съществува комплекс от различни съобщества - мъхове върху откритите пясъци, съобщества на терофити, включително и много рудерали, отворени до затворени, ксеротермни, многогодишни тревни съобщества. Характерна черта на повечето от тях е силната степен на рудерализация в резултат от човешката дейност. Част от дюните, например в Островската и Карабоазката низини, са разоравани и обработвани в миналото, но тази дейност сега е преустановена. Вследствие на това растителността е силно нарушена. На о-в Персина (Белене) ниски дюни ("греди") разделят големите островни блатата. Там в продължение на десетилетия са пасли стада селскостопански животни и силната степен на деградация се дължи на активната паша. По „гредите“ на о-в Персина са разпространени ценозите на асоциацията *Tribulo-Tragetum*, за която е характерно участието на много рудерали - терофити. Най-честите доминанти в нарушените (рудерализирани) растителни съобщества на дюните са *Artemisia scoparia*, *Bromus tectorum*, *Chondrilla juncea*, *Conyza canadensis*, *Cynodon dactylon*, *Eragrostis minor*, *Euphorbia chamaesice*, *Plantago lanceolata* var. *eriophylla*, *P. scabra*, *Portulaca oleracea*, *Salsola ruthenica*, *Tragus racemosus*, *Tribulus terrestris*. На места са се съхранили представители и на автохтонната флора като *Centaurea arenaria* (Карабоаз, Орсоа, Цибър), *Allium angulosum* (о-в Персина), *Tragopogon floccosus*. Дюните в Орсойската низина са по-добре запазени, макар че там, както и в Цибърската низина, има много кариери за пясък. За откритите подвижни пясъци са характерни пионерски ценози с участие на *Alkanna tinctoria*. На тези дюни са разпространени по-затворени ценози с участието, освен на споменатите по-горе видове, още на *Apera spica-venti*, *Elymus repens*, *Scabiosa argentea*, *Seseli tortuosum* и др., на по-откритите пясъци има и ценози на мъхове - *Syntrichia ruralis*, *Bryum argenteum* и др. По лъосовите пясъчливи "греди" и откоси съобщества формира *Kochia prostrata*, а на някои от по-сухите билни части на гредовете (например в Беленската низина) се срещат и рудерализирани ксеротермни пасища на *Bothriochloa ischaemum*(= *Dichanthium ischaemum*).

Характеризиращи таксони.

• **Висши растения:** *Alkanna tinctoria*, *Allium angulosum*, *Apera spica-venti*, *Artemisia scoparia*, *Bothriochloa ischaemum* (- *Dichanthium ischaemum*), *Bromus tectorum*, *Centaurea arenaria*, *Crepis setosa*, *Cynodon dactylon*, *Elymus repens*, *Eragrostis minor*, *Euphorbia chamaesice*, *Kochia*

prostrata, *Matricaria trichophytta*, *Petrorhagia prolifera*, *Plantago lanceolata* var. *eriophylla*, *P. scabra*, *Portulaca oleracea*, *Salsola ruthenica*, *Scabiosa argentea*, *Seseli tortuosum*, *Silene conica*, *Tragopogon floccosus*, *Tragus racemosus*, *Tribulus terrestris*, *Trifolium arvense*, *Verbascum banaticum*, *Xeranthemum annuum*; мъхове - *Bryum argenteum*, *Syntrichia ruralis*.

• **Гъби: Макромицети** - *Agaricus bernardii*, *Battarrea phalloides*, *Crinipellis scabella*, *Geastrum* spp., *Panaeolina foenicisecii*, *Panaeolus papilionaceus*, *Phallus hadrianii*, *Psathyrella ammophyla*, *Stropharia coronilla*; Микромицети - *Puccinia cesatii* (no *Dichanthium ischaemum*), *P. coronata* (no *Bromus tectorum* и *Cynodon dactylori*), *P. cynodontis*, *P. graminis*, *Ustilago cynodontis* (no *Cynodon dactylori*), *P. stipae* (no *Stipa capillata*).

• **Животни:** Безгръбначни - *Acrida* spp.; Гръбначни - *Pelobates fuscus*, *P. syriacus*, *Coracias garrulus*, *Merops apiaster*.

Разпространение в България. Срещат се в крайдунавски низини Брегово-Новоселска, Орсойска, Цибърска, Островска, Карабоазка, Свищовско-Беленска (включително и на о-в Белене), Вардимска.

Консервационно значение. Това местообитание заема много малка площ в България. Във флористичния състав на ценозите участват някои редки или защитени растения: *Centaurea arenaria*, *Allium angulosum*, *Tragopogon floccosus* (ендемит за басейна на р. Дунав), с единични находища във вътрешността на страната, както и консервационно значими видове гъби: *Battarrea phalloides*, *Phallus hadrianii*.

Отрицателно действащи фактори. Урбанизация, земеделски дейности и незаконен добив на пясък. Повечето от тези дюни са разоравани и са правени опити върху тях да се създават култури, което е довело до тяхната силна рудерализация и навлизането на много чужди видове във флористичния им състав. Необратимо е унищожението им вследствие на незаконното изгребване на пясък. Такива дейности са установени в Орсойската, Цибърската и Карабоазката низини. На о-в Персина някои от дюните обрастват с инвазивни видове (*Amorpha fruticosa*).

Взети мерки за опазване. Местообитанието е включено в Приложение № 1 на ЗБР и е приоритетно за опазване. Частично се опазва на територията на природен парк „Персина“. Някои находища (Орсойска, Цибърска, Карабоазка низини) попадат в защитени зони от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000.

Необходими мерки за възстановяване и опазване. Мониторинг на състоянието и обявяване на защитени зони и защитени местности в районите, където е разпространено това местообитание. Прекратяване на унищожаването му чрез незаконния добив на пясък.

На това място се намира критично застрашен вид **Вълнеста козя брада**.

Морфология и биология. Двугодишно или многогодишно тревисто растение. Стъблата високи 80-150 см, силно разклонени в горната си част, младите паяжинестовлакнести. Листата линейни, разширени в основата. Кошничките многобройни, на паяжинестовлакнести, незадебелени дръжки. Обвивките листчета около 8, почти равни на езичестите цветове. Цветовете жълти. Плодосемките дълги 1,7-2,5 см, с едва забележими надлъжни ребра, почти гладки, с късо носче. Цв. VII-VIII, пл. VII-IX. Размножава се със семена.

Местообитания и популации. Среща се по открити, песъчливи места край брега на р. Дунав. Местообитанията са от типа на вътрешноконтиненталните панонски дюни. Образува малочислена популация, съставена от две субпопулации с по няколко десетки до няколкостотин индивида, растящи поединично и на малки групи.

Разпространение в България. Дунавска равнина (селата Орсоя и Сливата); до около 50 м. н. в.

Общо разпространение. Европа (средното и долното поречие на р. Дунав).

Отрицателно действащи фактори. Влошаване на качеството на хабитата вследствие на добив на инертни материали, битово замърсяване, паша и изпотъпкване от селскостопанските животни; ниската численост на популацията и привързаността към специфично местообитание.

Предприети мерки за защита. Защитен вид съгласно Закона за биологичното разнообразие. Находищата му попадат в защитена зона от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България.

Необходими мерки за защита. Обявяване на находището при с. Орсоя за защитена местност. Детайлно проучване на биологията и екологията на вида и на заплахите. Мониторинг на състоянието на популацията и събиране на семена за Националната семенна генбанка в гр. Садово.

Река Лом – защитена зона за опазване на местообитанията, съгласно чл.6, ал1 и 2 от Закона за биологичното разнообразие в съответствие с Директива 92/43/ЕЕС – за местообитанията.

Обхваща обрасли с водолубива растителност — мочуран растителност, рибарници на мястото на бившето Орсойско блато, заедно със заливните територии около него. Рибарниците са отделени с диги от околните влажни ливади. Преобладава тръстика, папур. Около рибарниците се редуват открити восни полщи, тръстикови масиви, мочурливи ливади, сухи хълмове. Бреговете на р.Дунав са покрити със заливни гори.

Долно Линево – защитена зона за опазване на местообитанията , съгласно чл.6, ал.1 и 2 от Закона за биологичното разнообразие, в съответствие с Директива 92/43/ЕЕС – за местообитанията.

Обектът представлява малко по площ лъсово степно съобщество, оцеляло по най-високите Дунавски тераси на изток над село Долно Линево. Обхваща сравнително малка площ и е заобиколен от горски и земеделски култури. Обекта опазва едно от малко оцелелите степни съобщества по Дунава. Важен е за хабитата 6250 и за някои ендемични растения.

На територията на Община Лом са определени като природни забележителности следните вековни дървета:

- Чинар, находящо се в гр. Лом, същото е рядкост с обиколка 4 м., височина 20 м., на 105 г.
- Летен дъб, находящо се в с.Замфир, м. "Горуня" с обиколка 5.90 м., височина 25 м., на 300 г.
- Цер, находящо се в с.Добри дол, м. "Под моста" с обиколка 4.90 м., височина 12 м., на 350 г.
- Цер, находящо се в с.Добри дол, м. "Под моста" с обиколка 5.10 м., височина 25 м., на 350 г.
- Цер, находящо се в с.Добри дол, м. "Гробище" с обиколка 2.10 м., височина 17 м., на 150 г.

На територията на Общината има редки и застрашени от изчезване видове като Блатното кокиче, Гинко билоба, които са вписани в червената книга на България. В досегашната политика при управлението на защитените територии у нас, приоритет беше предимно консервация на биологичното разнообразие, посредством охрана на природните ресурси. Основния акцент беше поставен върху забраната за намеса на човешки фактор върху развитието на биосистемата. При тази ситуация отношението на местното население към опазване на биосистемата е по-скоро негативно и резултат от прилагането на тези мерки е далеч от търсения ефект. Силното ограничение върху ползването на дървесни и животински ресурси предизвиква като ответна реакция браконьерството.

Подобни са и проблемите с незаконното събиране на билки и генетичен материал от тях. В Община Лом има обекти с историческо значение, това е Добридолски манастир"Св.Троица" Той се намира на 25км. западно от град Лом, близо со с.Добри дол. Разположен е в китна местност, с много извори. Не се знае със сигурност дали е кръстен на близкото село, или на долът в които си намира. Добри дол бил известен с обширните гори, с които бил обрасъл. Лом и околностите му се снабдявали с дърва и дървени въглища именно от него. Храмовият му празник се чества на Петдесетница. Принадлежи на Ломска духовна околия. Известен е като духовно

просветно средище от Възраждането Добридолски манастир”Св.Троица” възниква през 1860г. Църквата на манастира е интересен образец на възрожденското ни църковно строителство. Тя е квадратна, еднокорабна, кръстовидна, едноапсидна сграда с купол изграден върху осмостенен барабан. В църквата няма стенописи, но над входната врата има каменни фигури и киторски надпис.

Билки с търговско значение, находища, използване

На територията на Общината има редки и застрашени от изчезване видове като Блатното кокиче, Гинко белоба, които са вписани в червената книга на България. В досегашната политика при управлението на защитените територии у нас, приоритет беше предимно консервация на биологичното разнообразие, посредством охрана на природните ресурси. Основния акцент беше поставен върху забраната за намеса на човешки фактор върху развитието на биосистемата. При тази ситуация отношението на масното население към опазване на биосистемата е по-скоро негативно и резултат от прилагането на тези мерки е далеч от търсения ефект. Силното ограничение върху ползването на дървесни и животински ресурси предизвиква като ответна реакция браконьерството. Подобни са и проблемите с незаконното събиране на билки и генетичен материал от тях.

Съществува голяма опасност от унищожаване на редица растения ако не се предприемат мерки за тяхното регламентирано събиране. Необходимо е въвеждането на райониране на билкосъбирането, спазване на изискванията при събирането на билките и създаване на възможност за тяхното възстановяване.

Биоразнообразие и защитени територии

наименование	цел на обновяването	дата на обновяването	площ	населено място	категория
„Рибарници Орсоя”	- запазване на площта на природните местообитания на видове и техните популации, предмет на опазване на защитената зона. - запазване на естественото състояние на природните местообитания на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.	№ 122 от 02 март 2007 г.	24 606,20дка	с.Орсоя	защитена зона за опазване на местообитанията.
Моминбродко блато	естествени еутрофни езера с растителност от тпа Magnopotamion и Hydrocharition	№ 122 от 02.март 2007 г.г.	266,10 дка	Моминброд	защитена зона за опазване на местообитанията.
Река Лом	Алвиални гори, низинни сенокосни ливади, балкано – панонски церово –горунови гори, черна мряна, горчивка, балкански щипок, обикновен щипок	№ 122 от 02 март 2007 г.	14 411 дка	р.Лом	защитена зона за опазване на местообитанията.

Долно Линево	Панонски лъсови степни тревни съобщества.	№ 122 от 02.март 2007 г.	316, 20 дка	Долно Линево	защитена зона за опазване на местообитанията
Цер- вековно дърво	откроява се с големите си размери в района. Характеристика: - възраст – 150 години - височина – 12 метра - обиколка – 2,60м.	№ 195/19.03.1981 г.		Добри дол	природна забележителност.
Цер – вековно дърво.	има много силно развита корона. Характеристика: - възраст – 350 години - височина – 12 метра - обиколка – 4,90 м.	№ 195/19.03.1981 г.		Добри дол	природна забележителност
Цер – вековно дърво	откроява се с големите си размери по дебелина и корона. Характеристика: -възраст - 350 години - височина – 25метра - обиколка – 2,50 метра.	№ 195/19.03.1981 г.		Добри дол	Природна забележителност.
Цер – вековно дърво	Характеристика: -възраст – 150 години -височина – 17метра - обиколка – 2,50 м.	№ 195/19.03.1981г.		Добри дол	Природна забележителност.
Цер – вековно дърво	Характеристика: - възраст- 150 години - височина – 17 метра обиколка – 2,10 м.	№ 195/19.03.1981 г.		Добри дол	Природна забележителност.
Цер – вековно дърво	Характеристика: - възраст- 150 метра - височина – 17 метра -обиколка -2,20 метра	№ 195/19.03.1981г.		Добри дол	Рядка забележителност.
Летен дъб – вековно дърво	Характеристика : - възраст – 300 години - височина – 25 метра -обиколка – 5,95 метра.	№ 195/19.03.1981 г.		м.Горуня с.Замфир	Природна забележителност.
Чинар – вековно дърво		№ РД – 564/08.05.2003 г.			Прородна забележителност, защитен природен обект

Целта е съхраняване, укрепване и възстановяване на ключови екосистеми, местообитания, видове и особености на ландшафта за опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие.

Конкретните цели произтичат от националните приоритети, задълженията по подписаните и ратифицирани от България глобални и регионални конвенции и протоколи към тях и от изпълнението на задълженията на общинските органи и структури, произтичащи от националното и местно законодателство, а те са:

- **подобряване състоянието на околната среда в условията на общината;**
- **намаляване риска за човешкото здраве при живот в урбанизирана среда;**
- **хармонично изграждане на общината с максимално участие на елементи, допринасящи екологизирането на общинската среда .**

8 . Гори и земи в горски фонд.

Общинската собственост са горските територии, правото на собственост върху които е възстановено на общината, както и тези придобити от нея чрез правна сделка или други придобивни способи и не представляват държавна или частна /собственост на физически или юридически лица/.

Състояние на общински горски фонд на територията на Община Лом по землища :

землище	обща площ/дка	начин на трайно ползване	собственик	вид собственост
Лом	55.267	Гора, храсти в земеделска земя	стопанисвани от Община Лом	общинска частна
Долно Линево	156.373	Друг вид дървопроизводителна гора	Кметство Долно Линево	общинска частна
Ковачица	3.620	Гора, храсти в земеделска земя	стопанисвани от Община Лом	общинска частна
Орсоя	151.179	ниско стъблена гора	Кметство Орсоя	общинска частна
Сталийска махала	336.879	Гора, храсти в земеделска земя	стопанисвани от Община Лом	общинска частна
Станево	93.028	- 49.551 дка широколистна гора - 43.477 дка – гора и храсти земеделска земя	стопанисвани от Община Лом	общинска частна
Добри дол	4.911	Гора, храсти в земеделска земя	стопанисвани от Община Лом	общинска частна

II. Анализ на дейностите за опазване на екосистемите, включващи лечебни растения, за осигуряване на устойчивото им ползване и опазване на ресурсите.

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фон със сегашна или бъдеща ценност.

Опазването включва поддържането и съхраняването на екосистемите на територията на община Лом, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете.

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популациите.

III. Приоритетни мерки за опазване на ресурсите и разнообразието на лечебните растения, включително на редки или застрашени от изчезване видове.

Мерките включват поддържане на почвите, светлинния, топлинния и водния режим в местообитанията на лечебните растения, както и дейности и режими за осигуряване на добро жизнено състояние и възстановяване на популациите и ресурсите от лечебни растения.

Забранява се пашата на селскостопански животни в гори и земи от горския фонд – общинска собственост.

При ползване на лечебни растения, да не се допуска увреждане на дърветата в резултат на чупене, рязане на клони и сеч.

За диворастящите защитени лечебни растения се забранява:

1. Сеченето, брането, късането, изкореняването, хербаризирането независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
2. Унищожаването и увреждането на находищата им;
3. Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
4. Събиране на семена, луковици, коренища и други репродуктивни органи.

Да се спазват изискванията за опазване на находищата на лечебни растения, обект на събиране по чл. 4 от Наредба № 2/ 20.01.2004 година за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения.

Експлоатацията на находищата да се редува с период на възстановяване на ресурсите, посочени в чл. 6 от Наредба № 2/ 20.01.2004 година.

Позволителни за ползване на лечебни растения да се издават само на физически или юридически лица, срещу запламена такса (съгласно приложение № 3 от раздела)..

Разрешителното за събиране на билки да се издава в периода на събиране на съответната билка по чл.чл. 7 и 8 по Наредба № 2/ 20.01.2004 година и да има срок на валидност.

Количествата лечебни растения посочени в приложение № 2, следва да не надхвърлят предвидените проценти за ползване на ресурса, посочени в Наредба № 2/ 20.01.2004 година.

При издаване на позволителни за ползване на билки от лечебни растения да се отчитат предвижданията в приложение № 1, приложение № 2 и приложение № 4 от раздела, съгласно чл.чл. 28 и 37 от Закона за лечебните растения и Заповед на Министъра на околната среда и водите година за специалния режим на опазване и ползване на лечебни растения.

IV. Избор и регламент на територии, които не са защитени, но изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях.

Ползването на лечебните растения е ползването на техните ресурси и включва:

- Събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- Придобиването на билки за първична обработка или преработка;
- Събирането на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения/изм. ДВ,бр.28 от 2011 г./, както и съобразно предвижданията включени в приложения с № 1 и 2 на този раздел. Ползването на лечебни растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на позволително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Кметът на община Лом ръководи изпълнителната дейност на Общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

1. Организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения (или упълномощени от него длъжностни лица), включени в общинската програма за опазване на околната среда в община Лом, област Монтана;

2. Издава позволителни за ползване на лечебни растения от земи, води и водни обекти – общинска собственост, в поземления фонд и в населените места на територията на община Лом;

3. Издава удостоверения за билките от култивирани лечебни растения;

4. Предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

V. Предложения за разработване на местни нормативни актове за начините на земеползване съобразно изискванията на нормативните актове и плановите документи от по – висока степен.

Таксата за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти – общинска собственост, на територията на община Лом, е определена в Наредба за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги на територията на община Лом (но не по – голям от размера на таксите в чл. 24, ал. 1 от Закона за лечебните растения), приета с решение № 326, взето от заседание с протокол № 30.10.2001 година на Общински съвет – гр. Лом, област Монтана..Същата следва да бъде актуализирана.

VI. Приложения към раздела.

а) Приложение № 1 – Списък на видовете лечебни растения, описани по видове и морфологичните им части, които могат да бъдат добити с търговски цели, количествата за които ще се издават позволителни за ползване на билки от общинските имоти в община Лом.

в) Приложение № 2 – Тарифа за таксите, които се заплащат за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти – общинска собственост;

г) Приложение № 3 – Предвидени периоди за възстановяване на лечебни растения, съобразени с посочените в чл. 6 от наредба № 2/ 20.01.2004 година (за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения) периоди;

д) Приложение № 4 – Списък на видовете, поставени под специален режим, за които събирането и издаването на позволителни за тях ще се извършва в зависимост от ежегодните заповеди на министъра на околната среда и водите и съответно на директора на РИОСВ – Монтана;

е) Приложение № 5 – Образец – Позволително

ж) Приложение № 6 – Обща схема на община Лом, област Монтана.

Приложение № 1 – списък на видовете лечебни растения, описани по видове и морфологичните им части, които могат да бъдат добити с търговски цели , количествата за които ще се издават позволителни за ползване на билки от общинските имоти в община Лом.

Блатия (върболист)

Lythrum salicaria L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: 60-150 см високо, изправено, ръбесто стъбло. Листата са последователни. Цветовете са червени, розови или бели, събрани в метличести съцветия. Плодът е продълговата, яйцевидна, двугнезна кутийка.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте по влажни ливади край реки и потоци. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав и местността „Моминбродско блато“.

Употребяема част: **Използват се цъфтящите върхни части на стъблата.**

площ: **на петна**

прогнозни количества/т – **2.5 т цвят**

период на възстановяване – **не е необходим**

Блян черен
Hyoscyamus niger L.

Двегодишно тревисто растение (по-рядко едногодишно) с неприятна миризма.

Морфология:

- стъбло – право, разклонено, окосмено и достига на височина до 50-80 см.
- листа – при основата си имат дръжки и образуват розетка.
- цветове– едри, жълто-кафяви с виолетови нишки.

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: пустеещи и буренявали места. Среща се в местностите „Сергена“, „Садовете“, „Аспарухов хълм“, „Кален поток“.

Употребяема част: листата, които се берат по време на цъфтеж.

площ: **на петна**

прогнозни количества/т – **2.4 т цвят**

период на възстановяване – **не е необходим**

Бреза обикновена
Betula pendula Roth.

Високо до 25 м дърво или храст. до 2—3 м.

Морфология: с гладка, тънка, бяла кора, която се обелва на хоризонтални ивици. Младите клони са прави, по-старите са увиснали, осеяни със смолисти брадавички. Листата са ромбовидни или сърцевидни, заострени на върха, по ръба двойно назъбени, в основата си целокрайни. Отгоре листата са тъмни и лъскави, докато отдолу са по-светлозелени. Мъжките съцветия са дълги, цилиндрични, увиснали реси, а женските — къси, изправени, цилиндрични, 2-4 см дълги и 8-10 мм в диаметър.

Цъфтеж: април – май.

Употребяема част: за лечебни цели се използват листата (Folia Betulae), листните пъпки (Gemmae Betulae) и кората (Cortex Betulae). Листата се събират през юни—септември, когато напълно са развити. Пъпките и кората — през април — май, по време на движение на соковете в растението и преди разпукването на пъпките.

Разпространение: Расте из горите, сечищата и по скалистите места — в зоната на иглолистните и буковите гори навсякъде в страната. Отглежда се и като декоративно растение в паркове и градини.

Брей
Tamus communis L.

Многогодишно увивно тревисто растение.

Морфология: с месесто, грудесто коренище, до 20—30 см дълго и 5 - 10 см широко, на повърхността с дебел кафяв корков пласт. Стъблата са до 3-4 м дълги. Листата са с дълги дръжки, яйцевидни или обратно яйцевидни, с дълбока сърцевидна основа, на върха заострени, целокрайни, отгоре тъмнозелени, лъскави. Цветовете са бледозеленикави, еднополови, събрани в гроздовидни съцветия, разположени в пазвите на по-горните стъблови листа. Околоцветникът е шестделен. Тичинките

са 6. Плодът е яркочервен, сочен, ягодовиден, с 3 — 5 семена.

Цъфтеж: май — юли.

Разпространение: Расте по влажни, сенчести храсталачни места и в букови гори из цялата страна. Среща се в района на „Добридолски манастир“.

Употребяема част: Използват се коренищата.

площ: на петна

прогнозни количества/т — 1.3 т корен

период на възстановяване — не е необходим

Бръшлян
Hedera helix L.

Вечнозелен храст.

Морфология: пълзящи или катерливи стъбла. Листата са 3-10 см дълги, кожести, лъскави, по цветоносните клонки яйцевидни или елипсовидни. Цветовете са жълтозелени с петделна чашка и венче.

Цъфтеж: август – септември, а плодовете узряват на следващата пролет.

Разпространение: Сенчести места, среща се в местността „Чукни бабка“ в с. Станево, местността „Ливагето“, местността „Багачина“, местността „Турски валок“ в с. Станево.

Употребяема част: Използват се листата.

площ: **масово разпространен**

прогнозни количества/т – **2.8 т листа**

период на възстановяване – **не е необходим**

Босилек
Ocimum basilicum

Едногодишно тревисто растение с характерен аромат.

Морфология: Стъблото е 20-60см високо, четириръбесто, разклонено в основата. Съцветието е прекъснато, класовидно, образувано от малкоцветни прешлени. Цветовете са бели, по-рядко розови. Плодът след узряване се разпада на 4 чернокафяви орехчета. Растението излъчва характерна, приятна миризма.

Цъфтеж: от юни до август.

Разпространение: като градинско цвете.

Употребявана част: Използват се цъфтящата надземната част, отрязана на около 20 см от върха, без долните одървенели части от стъблото.

Бъз нисък (Бъзак)
Sambucus ebulus L.

Многогодишно тревисто растение от с височина 50-200 см.

Цъфтеж: юни – септември

Разпространение: Среща се по пустеещи тревни местообитания, местностите „Садовете“ и „Бахчите“. **Употребяема част:** корен, плод и цвят.

площ: **на групи**

прогнозни количества/т – **1.3 т. цвят и 3 т. плод**

период на възстановяване – **не е необходим**

Бъз черен
Sambucus nigra L.

Храст или малко дърво.

Морфология: Има развита коренова система и много разклонено стъбло. Дървесината му е мека. Листата са сложни, нечифтоперести, състоящи се от 5–7 дяла. Дяловете са леко назъбени. Цветовете са бели и образуват едри, чадърообразни съцветия. Плодовете представляват месести зърна, които съдържат по 3 семенца.

Цъфтеж: май – юни.

Разпространение: У нас черния бъз се среща из цялата страна, покрай селата и реките, в доловете, из градините и дворовете, край реките и деретата. По поречието на р. Лом, м. Ливагето, м. Срегена, м. Горни и долни Бахчи, м. Садовете, м. II стопански двор, землище на с. Ковачица

Употребяема част: цветовете, плодовете.

площ: **на петна**

прогнозни количества/т – **7 т. цвят, стръг – 5 т, плод – 3.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Бяла Мъртва коприва
Lamium album L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: пълзящо хоризонтално коренище. Стъблата са 30-60 см високи. Цветовете са бели, разположени в прешлени в пазвите на горните листа. Плодът се разпада на 4 орехчета.

Цъфтеж: април – юли.

Разпространение: Расте по влажни ливади край реки и потоци. Среща се по поречието на река Дунав и река Лом.

Употребяема част: Използват се цъфтящите връхни части на стъблата.

площ: на петна

прогнозни количества/т – 5 т. цвят.

период на възстановяване – не е необходим

Бял пелин
Artemisia absinthium

Многогодишно сребристо тревисто растение със своеобразен приятен аромат и силно горчив вкус.

Морфология: Стъблото е от 40-120 см високо, в горната част разклонено, в основата вдървено. Листата от двете страни са покрити със сребристи копринести власинки. Всички цветове са тръбести, жълти, без чашка. Плодът е около 1 мм дълъг, кафяв, продълговат, заострен.

Цъфтеж: от юли до септември.

Разпространение: Расте по тревисти и места, из храсталаци градини, около района на местността „Кошарите“, местността „Край реката“ в с. Трайково, местността „Дръмките“ в с. Орсоа.

Употребяема част: Използват се цъфтящите облистени връхни части, отрязани на около 25 см от

върха. Събират се в началото на цъфтежа. Не се смесва с черния пелин, на който листата отгоре са тъмнозелени, голи, а отдолу бели.

площ: на петна, на групи.

прогнозни количества/т – 5 т. стрък.

период на възстановяване – не е необходим

Бял равнец
Achillea Millefolium

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: **пълзящи подземни издънки, с право неразклонено стъбло. На върха на стъблото цветните кошнички са събрани в гъст щит. Всяка кошничка се състои от 5 периферни, бели езичести цветове.**

Цъфтеж: **от юни до септември.**

Разпространение: **Расте по тревисти места, по ливади, между храстите. Среща се в местността „Вишката“ в с. Добри дол, местността „През реката“ в с. Сталийска махала, местността „Сергена“.**

Употребяема част: **За лечебна цел се използват цветните кошнички и надземната част.**

площ: **на петна, на групи.**

прогнозни количества/т – **5 т. стрък, цвят 2 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Бял смил
Gnaphalium luteo-album

Едногодишно сивовлакнесто растение.

Морфология: **високо е 5-25 см, от основата силно разклонено. Листата са последователни, линейно ланцентни до продълговати, 1-5 см дълги и 2-6 мм широки. Цветовете са много дребни, светложълти. Плодовете са продълговато цилиндрични.**

Цъфтеж: **от юни до септември.**

Разпространение: **Расте по влажни места из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.**

Употребяема част: **Използват се надземната част, събрана през лятото по време на цъфтеж.**

площ: **на петна, на групи.**

прогнозни количества/т – **2 т. стрък**

период на възстановяване – **не е необходим**

Вълча ябълка

Aristolochia clematitis L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: С късо пълзящо коренище и изправено стъбло, високо до 1 м, обикновено неразклонено, голо. Листата последователни, на дълга дръжка, широко яйцевидно-сърцевидни или бъбрековидни, дълги 3-15 см, целокраини. Цветовете събрани по няколко (2-8) в пазвите на листата. Околоцветникът прост, венчевиден, неправилен, тръбест, в долната си част слабо разширен, а в горната удължен във вид на езиче, дълъг 2-3 см, светложълт. Тичинките 6, сраснали със стълбчето. Яйчникът долен. Плодът крушовидна кутийка, дълга 2-5 см.

Цъфтеж: юли — август.

Разпространение: Из тревисти места, в окопни култури и др. Среща се в м. «Вълчаря», м. «Багачина», м. «Окопа».

Употребяема част: В съвременната медицина се използва главно коренът (дрога Radix Aristolochiae), по-рядко надземната част (Herba Aristolochiae).

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т — **1.5 т. плод**

период на възстановяване — **не е необходим**

Върба бяла

Salix alba L.

Храст или дърво.

Морфология: високо до 30 м, с широка корона. Клоните са хоризонтални или леко повдигнати и чупливи. Короната на стъблото е тъмнокафява, дебела, дълбоко напукана. Листата са ланцентни.

Цъфтеж: **март – май.**

Разпространение: *Расте край реките по влажни и песъчливи места, из храсталаците в цялата страна. Среща се по поречието на река Дунав и река Лом в близост до местността „Чайка“.*

Употребяема част: *Използват се корите, събрани през ранна пролет по време на усилено сокодвижение в растението.*

площ: **по еденично, на групи.**

прогнозни количества/т — **8 т. кора, листа- 3 т.**

период на възстановяване — **не е необходим**

Върбинка лечебна
Verbena officinalis L.

Многогодишно тревисто растение с високо до 1 м.

Морфология: разклонено, стъбло. Листата са срещуположни. Цветовете са бледорозови или светловиолетови. Чашката и венчето са петделни. Плодът е сух.

Цъфтеж: май – септември.

Разпространение: Расте по тревисти места, из ливади и крайречни тераси, а също като плевел из окопните култури. Среща се м. «Совата» - Ковачица, м. «Чистена фуния», м. «Сергена»

Употребяема част: Използват се цъфтящите върхни части на стъблото, които се отрязват на около 20 см от върха.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **цвят – 1.9 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Глухарче обикновено
Taraxacum officinale Web.

Многогодишно тревисто растение високо до 30 см.

Морфология: Надземна му част се състои от розетка от листа и цилиндрично, кухо стъбло, на върха на което се намира една цветна кошничка. Листата са неправилно изрязана петура, с едри заострени дялове. Цветната кошничка е съставена от жълти, езичести цветове. Плодът е елипсовиден. Растението развива късо коренище, преминаващо в дебел месест корен, дълъг до 20 см.

Цъфтеж: ранна пролет до есента.

Разпространение: Расте из цялата страна по пясъчливи места, из ливадите и пасищата, по зелените площи на паркове и градини.

Среща се предимно м. Върбица, м. до Лома – кв.Младеново, м.Под шосето, м.Ливагето – кв.Момин брод, в землищата на селата.

Употребяема част: Използват се корените, събрани през есента, когато листната розетка започва да увяхва. Корените се изкопават, изчистват от пръста и от кореновата шийка и се измиват със студена вода. След отцеждане на водата корените се изсушават.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **корени – 8 т., стръг – 6 т., листа- 4 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Глог
Crataegus Monogyna

Разклонено дърво или храст.

Морфология: Цветовете са бели, събрани в щитовидни съцветия. Цветът е правилен, с по 5 чашелистчета и венчелистчета. Плодът е червен, топчест, месест с една костилка.

Цъфтеж: през пролетта

Разпространение: Расте из горите и храсталаците. Среща се в местността „Багачина“, местността „Вълчаря“, местността „Кошарите“, около местността „Садовете“.

Употребяема част: Използват се листата с цветовете или само цветовете, или плодовете.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – плод – 3т., цвят – 3 т., листа- 4 т.

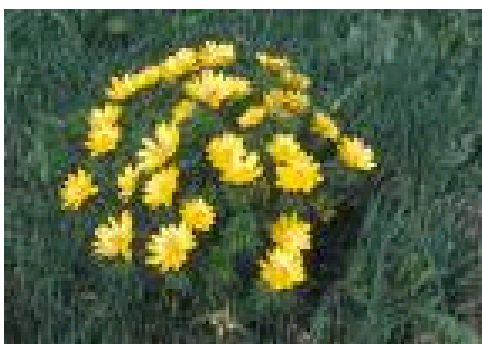
период на възстановяване – не е необходим

Горицвет

***Adonis vernalis* L.**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: високо до 40 см, с гъсто облистени стъбла. Листата са тройно до четворно пересто нарязани, заострени. Цветовете са едри, златистожълти. Плодът е сборен, овален, съставен от сивозеленикави плодчета.

Цъфтеж: април – май

Разпространение: ливади и пасища, храсталаци. Среща се в местността „Аспарухов хълм“, местността „Садовете“.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана в началото на цъфтежа до образуването на първите плодове.

площ: **на групи.**

ЗАБРАНЕН ЗА СЪБИРАНЕ!

Горска ягода
Fragaria Vesca

Многогодишно тревисто растение

Морфология: високо 30 см, с дълго пълзящи стъбла. Листата са предимно приосновни, сложни, тройни с дълги дръжки. Отделните листчета са яйцевидни и назъбени. Цветовете са бели, събрани в съцветия. Плодчетата са многобройни, едносеменни орехчета.

Цъфтеж: към края на пролетта и началото на лятото - от май до август.

Разпространение: Расте по поляни, из храсталаци. Среща се в местността „Багачина“, западно от с. Добри дол.

Употребяема част: Използват се плодовете и листата.
площ: **на петна.**

прогнозни количества/т – **стрък 1.5т., листа – 1.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Горуха
Lepidium perfoliatum L

Едногодишно и двегодишно тревисто растение с неприятна миризма.

Морфология: Стъблата са изправени или приповдигащи се, 10-30 см високи, най-често още от основата разклонени. Цветовете са много дребни, най-често без венче. Плодът е закръглено яйцевидна или широко елипсоидна шушулка.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте по буренливи места. Среща се по пътя Лом – Монтана Е 81, по пътя Лом-Козлодуй Е 11, кв. „Зорница“, местността „Чучурката“, местността „Чайка“, местността „Садовете“.

Употребяема част: Използват се стръковете.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **стрък 2.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Гръмотрън
Ononis campestris

Многогодишни тревисти бодливи растения.

Морфология: развиващи тъмнокафяво коренище, преминаващо във вдървенен дълъг, често усукан корен. Стъблото е високо до 70 см, с голям брой бодли. Цветовете са единични или по два и образуват гъсти класовидни съцветия. Плодът е боб с 2-4 семена.

Цъфтеж: юни – юли.

Разпространение: Расте по из цялата страна по сухите, тревисти и пясъчливи места, по бреговете на реките. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Лозарски плаж“ в с. Долно Линево.

Употребяема част: Използват се корените, събрани през есента след узряване на плодовете.

площ: **на групи.**

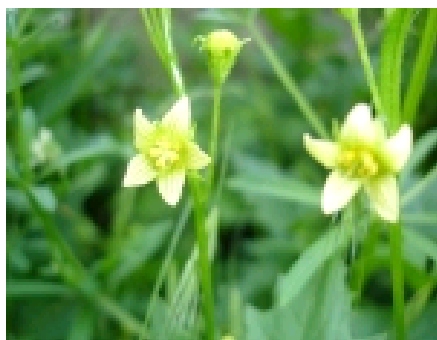
прогнозни количества/т – **стрък 4 т.**

период на възстановяване – **2 години**

Дива тиква

Bryonia alba

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-катерливо

-корен-дебел, месест

-листа- последователни

-цветове-мъжки цветове събрани 8-16 в гроздовидно съцветие, женските цветове събрани по 4-10 в щитовидни съцветия

-плод- топчест. Отровен!

Цъфтеж: май-юли

Разпространение: храсталаци, по влажни места и покрай реки, расте като бурен. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Чучурката“, местността „Моминбродско блато“, местността „Гредовете“, с. Станево, местността „Малтепе“, с. Станево

Употребяема част: корен, изважда се преди цъфтежа.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **корен 1.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Дилянка (валериана)
Valeriana Officinalis

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-кухо и право , високо 120-150 см..

-листа- нечифтоперести

-цветове-с розови или бели венчета

Цъфтеж: май – август

Разпространение: покрай реки и потоци, влажни ливади. Среща се местността „Чайка“, по поречието на река Лом и река Дунав, местността „Моминбродско блато“.

Употребяема част: корен

площ: **на групи.**

ЗАБРАНЕН ЗА СЪБИРАНЕ!

Дяволска уста (домашна коприва)
Leonurus Cardiaca

Многогодишно тревисто растение.

Морфология:

-стъбло-кухо с височина над 1м.

-листа- тъмнозелени и едроназъбени

-цветове-дребни, розови

Цъфтеж: през лятото

Разпространение: ниви, влажни ливади, тревисти места. Среща се в местността „Старото блато“, с.Замфир, местността „Блатото“, с. Сливата, местността „Садове“, местността „Кошарите“.

Употребяема част: надземната част, брана по време на цъфтежа.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **стръг 4 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Жаблек (конски ребра)
Galega officinalis L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с голо, гладко, 0,5-1,5 м високо стъбло. Цветовете са синкавовиолетови, събрани в гроздовидни съцветия.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: влажни сенчести места и в изкопи. Среща се по поречието на река Лом, в блатистите местности на с. Орсоя и района на местността „Моминбродско блато“.

Употребяема част: цъфтящите надземни части.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **цвят 1.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Женска папрат
Athyrium filix - femina (L.)Roth.

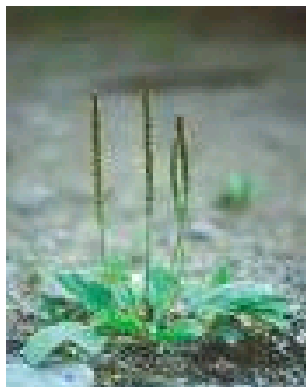
Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с късо, дебело, косо разположено коренище, покрито с кафяви люспи. Листата сравнително нежни, едри, дълги до 150 см, светлозелени, двойно до тройно перести, в общото си очертание продълговати, към основата и върха постепенно стеснени. Листните дялове дълги 3-25 см, линейно-ланцетни, а делчетата продълговати, едро напилени, дълги 3-20 мм. Сорите яйцевидни до бъбрековидни, с неопадващо покривало.

Разпространение: Среща се сравнително често по влажни, сенчести и гористи места – в местността около с. Добри дол.

Употребяема част: Коренището се използва в народната медицина.

Живовлек
Platago psyllium

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с голо, безлистно цветоносно стъбло, високо 10-15 см, и листа събрани в при основната розетка. Листата са с къси дръжки, ланцентни. Цветовете са дребни, белезникави.

Цъфтеж: през май и август.

Разпространение: Расте из ливади и пасища по сухи тревисти места. Среща се по главните пътни артерии - пътя Лом – Монтана, местността „Кошовите“, по пътя Лом – Видин.

Употребяема част: Използват се листата, семената и пресният сок.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **листа 3 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Жълтуга висока (Ж. багрилна)
Genista tinctoria L.

Силно разклонен храст или полухраст, достигащ на височина 30-60 см.

Описание: Листата са последователни. Цветовете са жълти, събрани в гроздовидни съцветия. Плодът е тъмнокафяв боб.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте из храсталаци и просветлени гори, предпланините и планините из цялата страна до 1500 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се цъфтящите и облистени върхни части, отрязани на около 30 см от върха.

Жълт кантарион (звъника)
Hypericum Perforatum

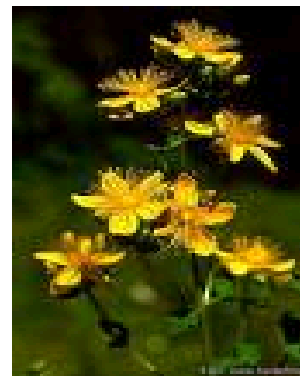
Многогодишно тревисто растение.

Морфология: силно разклонено, голо, високо 30-100 см. Листата са срещуположни, без дръжки, овално елипсовидни, дълги 1-3 см. Цветовете са жълти, събрани на върха на стъблото в съцветие - метлица. Тичинките са много, сраснали в основата си в 3 снопчета. Плодът е тригнезна кутийка.

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: Расте из цялата страна по тревисти места, из храсталаците и сечищата и из нивите. У нас се срещат около 22 вида звъника. Среща се м. Върха – с.Замфир, , м.Ливагето, м.Трембежите, м.Върха , м.Полето - Станево

Употребяема част: Надземната част се събира в началото или през

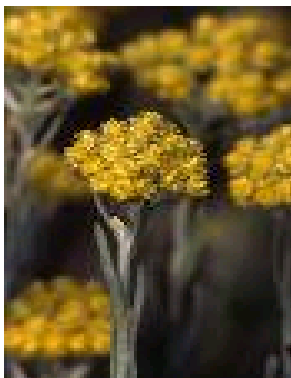
времето на цъфтенето чрез отрязване на облистените стъбла с цветовете и пъпките на около 20 см от върха. Не трябва да се събират прецъфтели стръкове.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **стък 2.5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Жълт смир
Helichrysum arenarium

Многогодишно сивозелено до сребристо, влакнесто тревисто растение.

Морфология: Стъблата са прави или възходящи с височина до 30 см. Листата са последователни, приседнали, линейно ланцентни, 2-6 см дълги, заострени. Цветните кошнички са кълбовидни, 5-6 мм диаметър. Всички цветове са тръбести, оранжеви.

Цъфтеж: юни – септември

Разпространение: край храсталаци и пътища. Среща се в полето над кв. "Зорница", индустриална зона, местността „Дръмките“.

Употребяема част: цветните кошнички

площ: **на групи.**

ЗАБРАНЕН ЗА СЪБИРАНЕ!

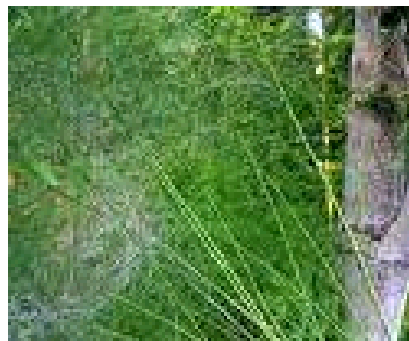
Зайча сянка
Asparagus Officinalis L.

Многогодишно тревисто растение.

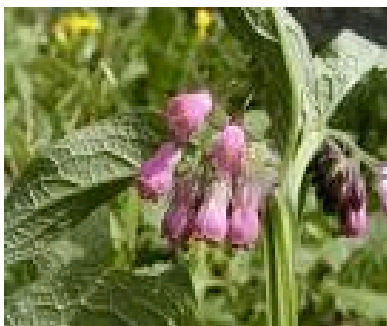
Морфология: Коренището е дебело, хоризонтално, светлобежово, от което излизат много шнуровидни корени. От коренището се развиват вертикални издънки, които носят спирално разположени едри люсповидни листа.

Разпространение: Среща се като диворастящо растение из влажните, тревисти места и храсталаци на страната. Култивираните сортове се използват като зеленчук. Среща се в местността „Чучурката“, по поречието на река Дунав.

Употребяема част: За лечебни цели се използва коренището с корените, събрани през септември-ноември.

**Зарасличе /черен оман/
Symphitum officinale**

Многогодишно блатно тревисто растение, достигащо на височина 50-100 см.

Морфология: Коренището е късо, черно, с дълги и разклонени корени. Стъблото е изправено. Листата са последователни, дълги 10-15 см. Цветовете са събрани в спирално завити съцветия. Тичинките са 5. Плодът при узряване се разпада на 4 черни, гладки, лъскави орехчета.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте по влажни места из крайречни храсталаци и като бурен край огради и пътеки из низините и предпланините на цяла България. Среща се по поречието на р. Лом и р. Дунав.

Употребяема част: Използват се корените, събрани в края на лятото и през есента.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **корен- 4 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

**Зимзелен
Vinca major**

Вечнозелено многогодишно тревисто растение,

Морфология: с изправени цветоносни стъбла, високи 15-40 см и лежащи вегетативни, които се вкореняват. Листата са срещуположни, елипсовидни, кожести, блестящи, целокрайни, презимуващи. Цветовете са сини, петделни, единични.

Цъфтеж: от април до юни.

Разпространение: Расте като декоративно растение, отглеждано често в градините. Среща се и подивяло. Расте на сенчести места. Среща се в местността „Багачина“, местността „Садовете“.

Употребяема част: Използва се надземната част - трева и листата.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **стрък- 0.8 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Змийско мляко

Chelidonium majus L.

Многогодишно тревисто растение с оранжев млечен сок

Морфология: Стъблата са разклонени, 30-60 см високи. Листата са пересто наделени, отгоре зелени, отдолу сивозелени. Цветовете са жълти, събрани по 2-6 в съцветия с дълги дръжки. Венчето е четирилистно, а тичинките са многобройни. Плодът е 3-5 см дълга едногнездна шушулковидна кутийка.

Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Среща се из влажни, сенчести места, из храсталаци. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав, в района на Орсойското блато

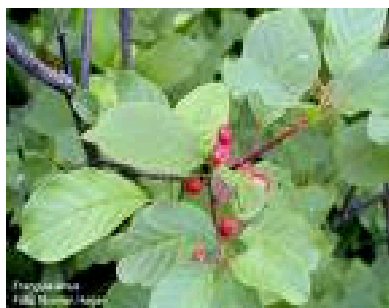
Употребяема част: Използват се стръковете. Събира се цялата надземна част малко преди разцъфтяване.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – **стрък- 5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Зърнастец *Frangula alnus* Mill

Храст или дърво с височина до 6 м.

Морфология: с гладка сивокафява лъскава кора. Плодовете са костилковидни, отначало са зелени, след това червени, а когато са узрели стават черни.

Цъфтеж: през май – август, а плодовете узряват юли -октомври.

Разпространение: Расте из храсталаци, край реките и потоците. Среща се около района на местността „Кален поток“, река Лом и река Дунав, местността „Багачина“.

Употребяема част: Кората се събира рано през пролетта (март-април). Кората може да е с дебелина 0,5-2 мм. Употребява се само кора,

отлежала една година.

Изсипливче *Herniaria glabra*

Едногодишно, двегодишно или многогодишно тревисто растение

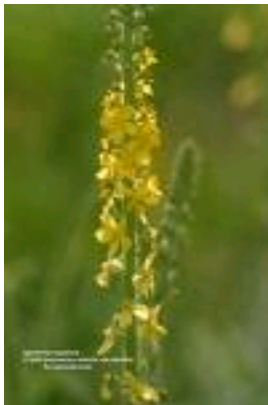
Морфология: с полегло, силно разклонено стъбло, дълго 10-20 см. Листата са срещуположни, приседнали, елипсовидни, целокрайни. Цветовете са дребни, жълтозелени, разположени в групички по 5-12 в пазвите на листата.

Цъфтеж: от април до август.

Разпространение: Расте по сухите и тревисти места. Среща се местността „Садовете“, местността „Сергена“.

Употребяема част: Използват се надземните части. Двата вида растения се берат, сушат и опаковат поотделно.

Камшик *Agrimonia Eupatoria*

Многогодишно тревисто растение,

Морфология: с изправено стъбло, високо до 1 м, покрито с твърди власинки. Отделните листчета са продълговато ланцентни, назъбени. Плодът е с неправилна сферична форма.

Цъфтеж: през лятото от юни до август.

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите. Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, местността „Втори стопански двор“ и др.

Употребяема част: За лечебна цел се използват облистените надземни части, събрани в период на цъфтеж. Надземната част се отрязва на разстояние до 25 см от върха надолу, като се отстраняват дебелия стъбла. Прецъфтелите стръкове не трябва да се събират.

площ: **на групи.**

прогнозни количества/т – стрък- **2.5 т.**

период на възстановяване – **1 година**

Къпина *Rubus caesius L.*

Бодливи, храсталовидни растения.

Описание: с дълги полегати или катерливи стъбла и добре развити коренища. Цветовете са бели, събрани в гроздовидни съцветия. Чашката е петделна. Плодът е сборен, състои се от голям брой месести костилкови плодчета. Вкусът му е възкисел и с приятна миризма.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: Расте из горите, храсталаците, поляните, по предпланински и планински склонове на цялата страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват листата и корените. Листата се събират през лятото, а корените от септември до ноември.

Кисел трън *Berberis vulgaris L.*

Разклонен бодлив храст, достигащ височина до 3 м.

Морфология:

-плодът е ярко червен, кисел на вкус.

-листа- овално удължени.

-цветове-жълти, оформени като гроздове.

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите. Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, района на местността „Горни бахчи“ и местността „Долни бахчи“, местността „Чучурката“.

Употребяема част: използват се корените, листата и плодовете.

Конски кестен *Aesculus hippocastanum*

Високо дърво с конусовидна корана.

Описание: Стъблото е покрито със сивокафява кора. Листата са срещуположни, сложни. Цветовете са събрани в едри, изправени нагоре гроздовидни съцветия. Плодът е сферична, зелена, покрита с бодли кутийка.

Цъфтеж: април-май. Плодовете узряват през септември-октомври.

Разпространение: Като декоративно дърво присъства навсякъде у нас в паркове и градини.

Употребяема част: Използват се кората на по-млади стъбла и клони и семената.

площ: **по еденично**

прогнозни количества/т – **плод- 12 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Коприва *Urtica Dioica*

Многогодишно тревисто растение, високо до 150 см.

Морфология: с дълго пълзящо коренище. Стъблото е четириръбесто, изправено, вдървено в основата. Листата са срещуположни, продълговати, сърцевидни. Цялото растение е покрито с парливи власинки. Цветовете са еднополови, дребни, жълтозелени.

Цъфтеж: от май до септември.

Разпространение: Широко разпространено растение из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом, около индустриалната зона, местността „Дръмките“, около пътните артерии.

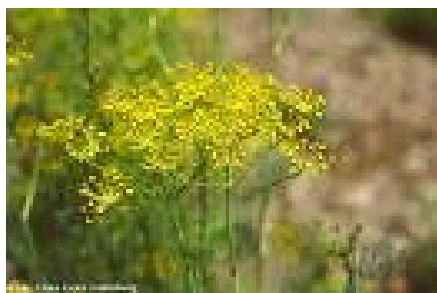
Употребяема част: С лечебна цел се използват листата и коренищата. Листата се събират от май до септември, а коренищата от септември до ноември. Стъблата се окосяват и листата се обират, докато растението е още свежо. Коренищата се изчистват от пръст и тънки коренчета и се измиват веднага.

площ: **на петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 3.5 т., корени – 3 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Копър
Anethum graveolens L.

Едногодишно растение.

Морфология: с набраздено кухо стъбло. Цветовете са жълти. Плодовете са 3-5 мм дълги, яйцевидни, двусеменни.

Цъфтеж: юли-август.

Разпространение: расте като диворастващо само в южната част на Черноморското крайбрежие и край река Дунав. Среща се в местността „Чучурката“. Отглежда се в цялата страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват зрелите плодове и цялата цъфтяща надземна част в свежо състояние.

Къклица
Agrostemma githago L.

Едногодишно тревисто растение

Морфология:

-стъбло- с изправено

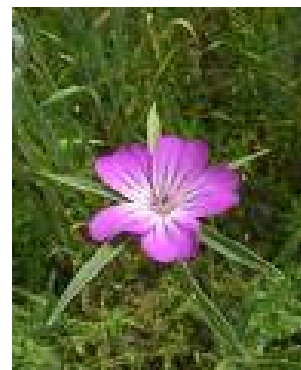
-Плодът е кутийка едnogнездна

-листа- срещуположни

-цветове-едри, разположени по един или няколко на върха на стъблото.

Цъфтеж: май – юли

Разпространение: Расте навсякъде из храсталаците и ливадите. Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, района на местността „Горни бахчи“ и местността „Долни бахчи“.

Кукуряк миризлив

Helleborus odoratus W. et K.

Описание: Многогодишно тревисто растение с хоризонтално, пълзящо, разклонено коренище. Стъблата са изправени, до 40 см високи. Цветовете са жълтозелени, 5-7 см в диаметър, увиснали. Плодът е сборен. Цъфти рано през пролетта от февруари до май.

Разпространение: Расте в гори, храсталаци и по поляни в по предпланини и планини до 1500 м надморска височина в местностите „Багачина“ и „Добридолски манастир“.

Употребяема част: Използват се коренището с корените.

Лайка
Matricaria Chamomilla

Едногодишно тревисто растение.

Морфология: Стъблото е изправено, високо до 50 см. Цялото растение и особено цветните кошнички имат характерна приятна миризма и остър, възгорчив вкус.

Цъфтеж: от май до август.

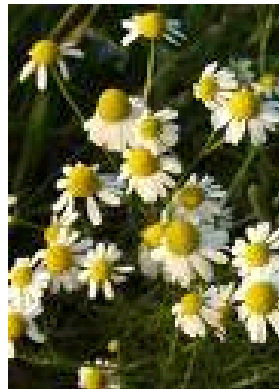
Разпространение: Расте по ливади, поляни, пасища, около населени места из цялата страна. Среща се в местността „Багачина“, местността „Горни бахчи“, местността „Чучурката“, местността „Дръмките“, около пътните артерии.

Употребяема част: За лечебна цел се използват цветните кошнички. Брането се извършва ръчно или със специални гребени. Цветовете се откъсват с дръжка, не по-дълга от 3 см.

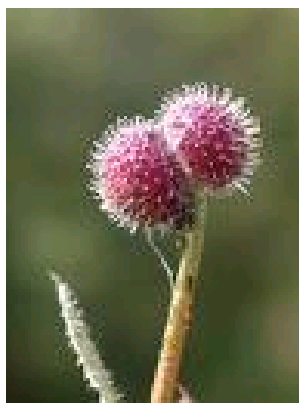
площ: **на петна**

прогнозни количества/т – **цвят – 6т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Лепка
Galium aparine

Тревисто растение

Морфология:

- стъбло-четириръбесто
- Листата обратно ланцетни
- Цветовете- бели
- плод- сух, разпадащ се на два дяла

Цъфтеж: май – септември

Разпространение: храсталаци и посеви. Среща се местността „Кален поток“, местността „Мерата“, покрай ЖП-гарата, местността „Лозарски плаж“.

Употребяема част- използва се цъфтящата част.

Липа
Tilia Argentea

Високи дървета, разклонени с гъста корона.

Морфология: Листата са последователни с неправилна сърцевидна форма. Цветовете са събрани в полусенник. Съцветията на дребнолистната и среднолистната липа са дребни, обикновено са 5-7, дори до 15 цветчета, а на едролистната 2-5 едри цветчета.

Цъфтеж: Дребнолистната липа цъфти най-късно към средата на лятото, след едролистната и сребролистната.

Разпространение: Сребролистната липа е най-широко разпространена у нас. Останалите два вида са разпространени по-рядко в горите, по каменистите склонове на предпланините и планините. Отглеждат се и като декоративни дървета. Среща се по пътните артерии, местността „Втори стопански двор“, местността „Селище“, с. Ковачица и др.

Употребяема част: Използват се съцветията с и без присъцветниците, събрани по време на цъфтене.
площ: на групи

прогнозни количества/т – **цвят –6 т., листа- 3т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Левурда (мечи лук)
Allium ursinum L.

Описание: Многогодишно луковично растение с продълговата, около 1 см дебела, единична луковица. Стъблото е 15-40 см високо, тристенно. Листата са две, елипсовидно ланцентни заострени на върха.

Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Расте из цялата страна в сенчести широколистни гори до 1200 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се стръковете и луковиците.

Лопен
Verbascum Thapsiforme

Двегодишни мъхесто-влакнести тревисти растения.

Морфология: Цветовете са жълти, събрани на върха на стъблото в многоцветни силно удължени класовидни гроздовидни съцветия. Чашката и венчето са петделни. Тичинките са 5, сраснали за венчето. Плодът е многосеменна кутийка.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Срещат се по сухи тревисти места, песъчливи из редки храсталаци, по необработваеми площи из цялата страна. Среща се около кв."Зорница", м."Сергена", м."Багачина", м."Горни бахчи".

Употребяема част: Използва се венчето с прикрепените към него тичинки без чашката.

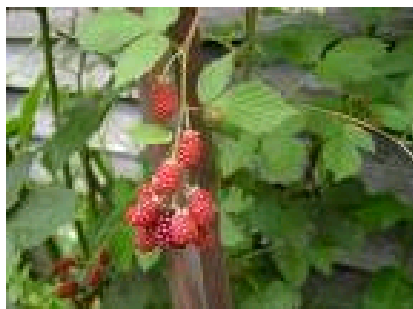
площ: на групи

прогнозни количества/т – **листа- 2.5т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Малина
Rubus Idaeus

Полухраст, достигащ на височина до 1-1,5 м.

Морфология: Листата са тройни или перести с 5-7 листчета, отгоре зелени, отдолу сребристосиви. Цветовете са бели с дълги дръжки. Плодът е сборен, съставен от многобройни червени костилкови плодчета.

Цъфтеж: май – юли, а плодовете узряват юли – август.

Разпространение: Из гори и храсталаци от равнините до високите части на планините в цялата страна. Среща се около Добридолски манастир и западно от с. Ковачица.

Употребяема част: Използват се листата и плодовете.

Маточина (лимонче)
Melissa Officinalis

Многогодишно тревисто растение с приятна лимонена миризма.

Морфология: Стъблото е четириръбесто, разклонено, 30-80 см високо, покрито с жлезисти и прости власинки. Цветовете са бледожълти, бели или розови. Листата са срещуположни, с дръжки, широко яйцевидно ромбични или продълговати. Плодът е съставен от 4 едносеменни, яйцевидни орехчета.

Цъфтеж: юни – септември.

Разпространение: Расте из храсталаци и по тревисти и места. Среща се в местността „Садовете“, местността „Сергена“, местността „Горни бахчи“ и местността „Долни бахчи“.

Употребяема част: Използват се листата и цъфтящите върхни части на стъблото.

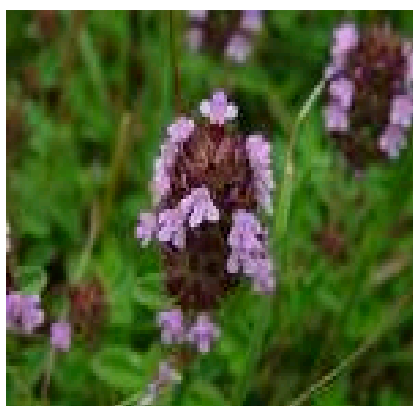
площ: на петна

прогнозни количества/т – листа и цветни върхове- 3 т.

период на възстановяване – не е необходим

Мащерка
Thymus Serpyllum

Многогодишно тревисто растение или полухраст с пълзящи или полегнали стъбла и възходящи цветоносни клонки, високи до 20 см.

Морфология: с пълзящи или полегнали стъбла и възходящи цветоносни клонки, високи до 20 см. Цветовете са розови, лилави или бели, събрани в съцветия. Чашките и венчето са двуустни.

Цъфтеж: юни – септември.

Разпространение: Има голям брой видове и форми, които трудно се различават. У нас са разпространени около 15 вида. Срещат се по тревисти и скалисти припечни места из горските поляни и пасища, а по-рядко в ливадите из цялата страна. Среща се в северно от с. Орсоя, около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват цъфтящите надземни части.

площ: на петна

прогнозни количества/т – листа и цветни върхове- 3 т.

период на възстановяване – не е необходим

Мента
Mentha

Многогодишно тревисто растение с дебело, което достига височина до 100см.

Морфология:

-Стъблото е четири ръбесто.

-Цветовете са червеникаво-виолетово -бели.

Цъфтеж: юли – август.

Разпространение: Расте из горите и храсталаците на цялата страна. Среща се в района на Добридолски манастир, около с.Орсоя, по поречието на реките Дунав и Лом.

Употребяема част: Използва надземната част.

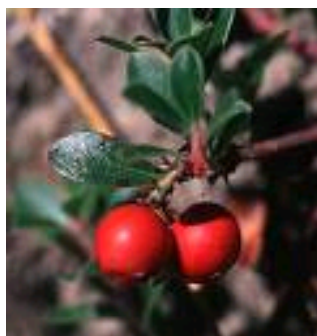
площ: на петна

прогнозни количества/т – листа и цветни върхове- 3 т.

период на възстановяване – не е необходим

Мечо грозде
Uva Ursi

Вечнозелено пълзящо храстче.

Морфология: с приповдигащи се крайни разклонения. Листата са последователни, с къси дръжки, с клиновидна основа, кожести, целокрайни. Цветовете са бели или розови, разположени на върха на стъблото. Чашката и венчето са петделни. Плодът е яркочервен.

Цъфтеж: юни – юли.

Разпространение: Расте из поляни на цялата страна. Среща се в района на Добридолски манастир, около с. Орсоя, местността „Садовете“.

Употребяема част: Листата.

площ: на групи

ЗАБРАНЕНО СЪБИРАНЕТО!

Момина сълза
***Convallaria majalis* L.**

Описание: Многогодишно тревисто растение с пълзящо коренище. Цветоносното стъбло е 15-30 см високо, тънко, неразклонено, безлистно. Листата са приосновни към върха заострени. Съцветието е върхно. Цветовите са бели.

Цъфтеж: април – юни.

Разпространение: Расте из светли широколистни гори и храсталаци, в равнините и планините от 100 до 1400 м надморска височина из цялата страна. Отглежда се често из градините като декоративно растение.

Употребяема част: Използват се стръковете и листата.

ЗАБРАНЕНО ЗА СЪБИРАНЕ!

Момкова сълза
Polygonatum multiflorum

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с дебело, месесто, хоризонтално коренище. Стъблото е ръбесто, извито, високо 30-70 см. Цветовите са единични. Плодът е черна ягода.

Цъфтеж: май – юни.

Разпространение: Расте из горите и храсталаци на цялата страна. Среща се в района на Добридолски манастир.

Употребяема част: Използва се коренището в пресен или изсушен вид.

Мъжка папрат
***Aspidium filix - mas* (L.) Schott**

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с дебело, късо кафяво коренище, гъсто покрито с останки от листни дръжки, от върха, на което излиза снопче едри листа, дълги до 150 см и широки до 25 см. Листната дръжка е 2-4 пъти по-къса от петурата, дебела до 5 мм, покрита, както и оста на петурата, с многобройни кафяви люспи. Петурата е продълговата ланцетна до елиптично-ланцетна, към върха постепенно стеснена, в по-голямата си част напълно переста, с пересто разделени дялове, които от своя страна са пересто разсечени, като делчетата им са свързани в основата си и са тъпо назъбени. На върха си листът е

пересто разсечен. Сорите бъбрековидни, разположени от двете страни на средната жилка. Покривалата са голи, бъбрековидни, неопадливи.

Разпространение: Среща се често по сенчести влажни места из гори и храсталаци в цялата страна, като в планините стига докъм 1800 м н. в.

Употребяема част: В медицината се използва коренището (дрога *Rhizoma Filicis - maris*), което се изважда през март или през септември — октомври. Да не се смесва с коренището на женската папрат (*Athrium filix - Femina* (L.) Roth).

Овчарска торбичка *Capsella Bursa Pastoris*

Едногодишно или двегодишно тревисто растение.

Морфология: Стъблата най-често са единични, прости или разклонени. Стъбловидните листа са последователни, продълговати, приседнали. Цветовете са бели, събрани в гроздовидни съцветия. Плодовете са триъгълно клиновидни шушулчици с много семена.

Цъфтеж: април – август.

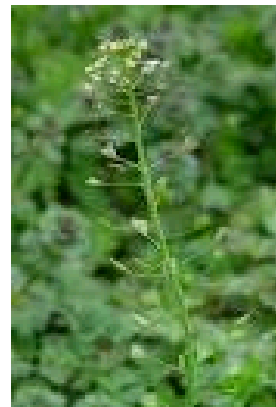
Разпространение: Расте като плевел и бурен по тревисти места. Среща се местността „Сергена“, местността „Багачина“, местността „Кошарите“, местността „Садовете“.

Употребяема част: Използват се стръковете. Събират се по време на цъфтеж заедно с първите зелени плодчета, като стъблата се отрязват на около 25 см от върха и към тях се прибавят здравите розеткови листа.

площ: на групи

прогнозни количества/т – листа и цветни върхове- 6 т.

период на възстановяване – не е необходим

Оман черен *Symphytum officinale L.*

Многогодишно тревисто растение, достигащо на височина от 50 до 100 см.

Описание: Коренището е късо, черно, с дълги, разклонени корени, отвън тъмнокафяви до почти черни, а вътре белезникави. Стъблото е изправено, в горната част разклонено, ръбесто, отчасти крилато от низбягващи листа. Листата са последователни, 10 до 15 см дълги; приосновните и долните стъблени листа са продълговато яйцевидни, дълго заострени, в основата стеснени в крилата дръжка, горните са по-дребни, ланцентни, приседнали и низбягващи по цялата дължина на междувъзлията. Цветовете са събрани в спирално завити съцветия. Венчето е тръбесто звънчевидно, на върха

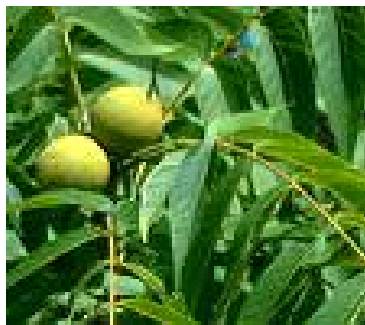
петделно, при разцъфтяване виолетово до пурпурночервено, по-късно преминава в свегლოსиньо. Тичинките са 5, прикрепени за венечната тръбица. Плодът при узряване се разпада на 4 черни, гладки, лъскави орехчета.

Цъфтеж: от май до юли.

Разпространение: Расте по влажни места из крайречни храсталаци и като бурен край огради и пътеки из низините и предпланините на цяла България.

Употребяема част: Използват се корените (*Radix Symphyti*), събрани в края на лятото и през есента.

Орех
Juglans regia L.

Дърво, високо до 30 м.

Морфология: с широка, силно разклонена кора. Листата са едри. Цветовете са еднородни. Плодът е сферичен или яйцевиден.

Цъфтеж: април – май.

Разпространение: Културно растение, което се отглежда в цялата страна.

Употребяема част: За лечебни цели се използват листата и зелената обвивка на плодовете.

землищата на с.Ковачица, кв.момин брод, с.Трайково

площ: **еденично**

прогнозни количества/т – **плод- 16 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Орлова папрат
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn

Многогодишно растение

Морфология: с едри листа, дълги 40-400 см, 2-3 пъти перести, кожести, на дълга дръжка, равна на петурата или по-дълга, голи или в основата си влакнести. Коренището дълго, пълзящо. Листните дялове тъпи или заострени, срещуположни, ланцетни, долните на къса дръжка, горните приседнали, свързани в основата си, целокрайни. Сорите кафяви, брадавичести.

Разпространение: Широко разпространена е в цялата страна от морското равнище до високопланинския пояс, особено по сечища, пожарища, поляни и гори.

Употребяема част: В народната медицина се използват коренището и листата, които се събират през лятото.

Пача трева
Polygonum Aviculare

Едногодишно растение.

Морфология: с изправени, възходящи или полегнали гъсто облистени стъбла, 20-60 см дълги. Цветовете са бели, розови или червени, разположени пазвите на листата. Околоцветникът е петделен. Тичинките са 8. Плодът е тъмнокафяв до почти черно, матово с грапава повърхност тристенно орехче.

Цъфтеж: май – октомври.

Разпространение: Среща се предимно по тревисти места, край пътища и огради, из дворове и градини, а също и като плевел. Среща се в местността „Садовете“, местността „Оброка“, местността „Багачина“, местността „Сергена“.

Употребяема част: Използва се надземната част.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 5 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Подбел *Tussilago farfara* L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с тънко, дълго, разклонено коренище. Листата са с дълги дръжки, почти кръгли, 10-20 см в диаметър, в основата сърцевидни. Цветовете са златистожълти - крайните са езичести, а средните са тръбести. На върха на всяко стъбло се образува по една цветна кошничка, до 2 см в диаметър.

Цъфтеж: февруари до април.

Разпространение: Расте по влажни места, най-често край брегове на реки и потоци, а също из влажни ниви в цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.

Употребяема част: Използват се листата и цветните кошнички. Да не се смесва с видовете чобанка, листата на които са влакнести отгоре.

площ: петна

прогнозни количества/т – листа- 1 т., цвят- 4т.

период на възстановяване – не е необходим

Полски мак *Papaver rhoeas*

Едногодишно растение с бял млечен сок.

Морфология: Стъблото е 20-90 см високо, надлъжно наребено, най-често разперено влакнесто с твърди власинки. Листата са перести, приосновните с дръжки, стъбловите приседнали. Цветовете са яркочервени, по-рядко розови или бели. Чашката е двулистна, опадваща при разцъфтяването.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Среща се най-често като плевел, особено в житните култури, но също и по сухи тревисти места в равнините. Среща се в района на местността „Багачина“, местността „Садовете“, местността „Оброка“, местността „Шиновец“.

Употребяема част: Използват се венечните листа.

площ: петна

прогнозни количества/т – листа- 4.5 т.

период на възстановяване – не е необходим

Поточарка *Nasturtium officinale*

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: в основата с полегнало и вкореняващо се във възлите стъбло, нагоре възходящо до изправено, 10-60 см високо. Листата са нечифтоперести. Цветовете са бели, разположени в гроздовидни съцветия. Плодът е тясно, елипсовидна, сърповидно извита шушулка.

Цъфтеж: май – юли.

Разпространение: Расте край извори, реки, езера и други водоеми. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав.

Употребяема част: Използва се цъфтящата надземна част в свежо състояние.

площ: петна , прогнозни количества/т – листа- 3т., период на възстановяване – не е необходим

Пчелник *Marrubium Vulgare*

Многогодишно, сивозелено тревисто растение.

Морфология: Стъблото е до 50 см високо, четириръбесто, разклонено. Листата са срещуположни с дръжки, кръгли до широко елипсовидни, назъбени. Цветовете са бели. Тичинките са 4, затворени в тръбицата на венчето. Плодът се разпада на 4 продълговати тристенни орехчета.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: По тревисти и буренливи места из цялата страна. Среща се в местността „Садовете“, местността „Оброка“, местността „Багачина“.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана по време на цъфтеж. Стръковете се отрязват на около 20 см от върха. Да не се смесва с другите видове

от този род, срещащи се у нас.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 1 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Ранилист *Betonica Officinalis*

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с почти хоризонтално коренище. Стъблото е право, четириръбесто. Листата са продълговати. Цветовете са розовочервени, събрани в гъсти класовидни съцветия. Чашката е петделна.

Цъфтеж: юни – август.

Разпространение: Расте по тревисти места и из храсталаците в цялата страна. Среща се в местността „Чучурката“, местността „Кошарите“, около местността „Сергена“.

Употребяема част: Използват се стръковете и коренището.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 1 т. и 1 т. корен**

период на възстановяване – **не е необходим**

Репей *Arctium nemorosum*

Двегодишно тревисто растение.

Морфология: с вретеновиден месест корен, сивокафяв отвън и бял и сочен отвътре. Стъблото е високо до 1,5 м, силно разклонено. Цветовете са двуполови с тръбесто венче. Плодовете са леко сплеснати.

Цъфтеж: през лятото.

Разпространение: Расте по влажни, необработени и буренливи места, из гори и храсталаци в цялата страна. Среща се в кв. „Младост“ (полето), местността „Чучурката“, местността „Кошарите“, около местността „Сергена“.

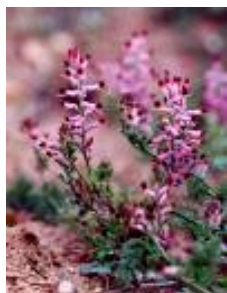
Употребяема част: За лечебна цел се използва коренът.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 3 т. и 2 т. корен**

период на възстановяване – **не е необходим**

Росопас
Fumaria officinalis

Едногодишно растение.

Морфология: с полулежащи или възходящи, силно разклонени стъбла високи 10-40 см. Листата са сложно пересто нарязани. Съцветията са гроздовидни, многоцветни, 2-6 см дълги. Цветовете са 6-9 мм дълги, неправилни, розововиолетови до пурпурночервени. Тичинките са 2, триразделни. Плодът е кълбовидно, на върха вдлъбнато орехче.

Цъфтеж: от април до юни.

Разпространение: Расте по тревисти места, из посевите като плевел и по рудерализирани площи. Среща се в район а на кв. „Младост“ (полето), местността „Чучурката“, местността „Кошарите“.

Употребяема част: Използват се надземната част, събрана по време на цъфтеж. Да не се смесва с останалите видове от рода, които се срещат у нас.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 3 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Седефче
Ruta graveolens

Многогодишно тревисто растение с характерна неприятна миризма.

Морфология: Стъблата са прави, в основата вдървявящи, голи, разклонени, 15-60 см високи. Листата са последователни. Цветовете са жълти, събрани в рехави щитовидни съцветия. Плодът е 4-5 гнездна разпуклива кутийка.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Расте по сухи, каменливи и скалисти места, из храсталаци и редки гори по Черноморското крайбрежие, Североизточна България, Дунавската равнина, Източните и Средните Родопи и в Тракийската низина до 400 м надморска височина. Култивира се често и като декоративно растение в

цялата страна. Среща се около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват се цъфтящите върхни клонки.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 1 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Синя жлъчка (цикория)
Cichorium Intybus

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с месест вретеновиден корен. Стъблата са ръбести, изправени, 30-120 см високи. Всички цветове са езически, светлосиви, рядко бели или розови. Плодът е с 5 неясни ребра и коронка. Всички части на растението са с млечен сок.

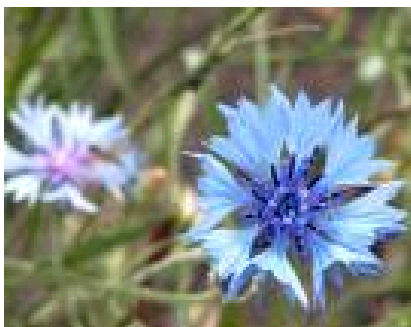
Цъфтеж: от юни до октомври.

Разпространение: Расте по сухи тревисти места из цялата страна. Среща се в местността „Вълчаря“, местността „Дръмките“, местността „Садовете“.

Употребяема част: Използват се корените, извадени през есента и стръковете.

Синя метличина
Centaurea Cyanus

Тревисто 1-годишно растение, високо до 1 м.

Морфология: високо до 1 м., с разклонено стъбло, покрито с власинки, които му придават белезникав цвят, с целокрайни, линейно ланцетни листа. Цветовете са сини, събрани в единични цветни кошнички, външните са фуниеvidни, а вътрешните са тръбести.

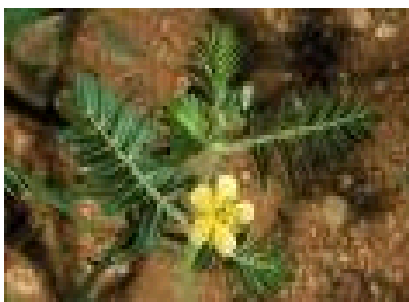
Цъфтеж: началото на лятото.

Разпространение: Расте като плевел сред посеите и по тревисти места. Разпространено е в цялата страна. Среща се в местността „Чучурката“, местността „Кошарите“, кв.Младост (полето).

Употребяема част: За лечебна цел се използват само сините цветове, без обвивните листчета на кошничката. Сушат се на сянка или в сушилни, защото цветовете избледняват при сушене на слънце и загубват терапевтичната си стойност.

площ: петна, прогнозни количества/т – цвят- 1 т. , период на възстановяване – не е необходим

Трабузан (бабини зъби)
Tribulus terrestris L.

Едногодишно тревисто растение.

Морфология: с многобройни тънки, разклонени, пълзящи стъбла, дълги 10-60 см, покрити с власинки. Листата са чифтоперести. Цветовете са дребни, единични.

Цъфти и образува плодове: през юли – октомври.

Разпространение: Расте по пясъчливи и каменливи места, като плевел из лозята и други окопни култури. Среща се около кв.„Зорница“ (полето), кв.„Младост“ (полето), местността „Садовете“.

Употребяема част: Използва се надземната част, отрязана по време на

цъфтене.

площ: петна, прогнозни количества/т – стрък- 3 т. , период на възстановяване – не е необходим

Трицветна теменуга
Viola Tricolor

Едногодишно или двугодишно тревисто растение.

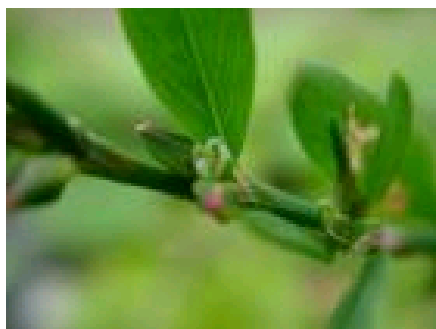
Морфология: с 10-40 см високо стъбло. Листата са тъпо назъбени. Цветовете са единични, 2-3 см дълги. Чашката и венчето са петлистни.

Цъфтеж: от май до септември.

Разпространение: Расте по тревисти места из ливади и пасища, в храсталаци и като плевел.

Употребяема част: Използва се надземната част, събрана по време на цъфтеж. Да не се смесва с останалите около 30 вида от този род, разпространени у нас.

Трънка
Persicaria Hydropiper

Силно разклонен бодлив храст, висок 1-3 м.

Морфология: с тъмносива кора. Листата са елипсовидни до обратно яйцевидни. Цветовете са бели, единични 1,5-2 см в диаметър. Плодът е костилков, тъмносив със стипчиво-кисел вкус.

Цъфтеж: преди разлистването през март – април.

Разпространение: Из храсталаци, по склонове в зоната на дъбовите гори, в низините и планините на цялата страна до 1 200 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се цветовете и плодовете.

Хвоц полски
Equisetum arvense L.

Многогодишно растение.

Морфология: с червено-кафяво коренище, покрито с власинки. От него на пролет се развиват кухи, нераклонени прешленести кафяви стебла, високо до 30 см, на върха със спороносно класче, дълго 1-4 см. След разсейването на спорите това стебло умира и се развиват летни, зелени, безплодни, кухи, пръстеновидно разклонени стебла, високи 10-80 см, с по 4 ребра, във възлите с влагалище, дълго до 2 см, с шиловидно заострени зъбци 6-12 на брой.

Разпространение: Расте по влажни места, насипи, из ливади и по нивите като плевел в цялата страна до 1500 м надморска височина. Среща се в м. „Горуня“, с. Замфир.

Употребяема част: Използва се лятното зелено стъбло, отрязано на около 20 см от върха. Да не се смесва с другите разпространени у нас видове хвоц, някои от

които са отровни!

Хмел
Humulus lupulus

Многогодишно увивно, двудомно тревисто растение.

Морфология: Стъблото е 3-6 м дълго, ръбесто, покрито с къси извити шипчета. По вътрешната страна на прицветните люспи се намират жълти, етеричномаслени жлези.

Цъфтеж: май – август.

Разпространение: Расте по влажни места из храсталаци и широколистни гори, предимно край реките из цялата страна. Среща се по поречието на река Лом и река Дунав. Отглежда се и като културно растение в различни райони на страната.

Употребяема част: За лечебни цели се използват шишарковидните съцветия и жлезите.

Черен синап

Brassica nigra (L.) Koch (Sinapis nigra L.)

Едногодишно растение.

Морфология: с право, 1-1,5 м високо стъбло. Листата са с дръжки. Съцветникът е върхно, гроздовидно. Цветовете са яркожълти. Плодът е четириръбеста шушулка с дребни, сферични, червенокафяви семена.

Цъфтеж: през май – октомври.

Разпространение: Расте като плевел и бурен. Среща се в местността „Сергена“, местността „Кошарите“, местността „Кален поток“.

Употребяема част: За лечебни цели се използват семената и получените от тях синапово брашно и синапов спирт.

площ: петна

прогнозни количества/т – семена- 1 т.

период на възстановяване – не е необходим

Червена детелина
Trifolium pratense L.

Многогодишно тревисто растение.

Морфология: с изправени или възходящи 10-50 см високи стъбла и тройни последователни листа. Съцветията са сферични главички, 2-3 см в диаметър. Цветовете са червени или розови.

Цъфтеж: през май – юли.

Разпространение: Расте по тревисти места и в ливадите. Среща се около Добридолски манастир.

Употребяема част: Използват се цъфтящите надземни части.

Червен кантарион *Centaureum erythaea* Rafn

Тревисто 2-годишно растение.

Морфология: с изправено, разклонено в горната си част стъбло. Цветовете са розовочервени, дребни, събрани в щитовидни съцветия на върха на стъблото. Чашката е венчето са петделни и сраснали в дълга тръбица. Тичинките са 5. Плодът е многосеменна кутийка.

Цъфтеж: от юни до септември.

Разпространение: Расте по сухи и тревисти места, ливади и горски поляни в цялата страна. Среща се в местността „Садовете“, местността „Оброка“, местността „Багачина“, местността „Сергена“.

Употребяема част: За лечебна цел се използват цъфтящите стръкове, отрязани на около 15-20 см от върха.

площ: **петна**

прогнозни количества/т – **стрък- 1 т.**

период на възстановяване – **не е необходим**

Червено подъбиче *Teucrium chamaedris*

Дребно полухрастче с едногодишни.

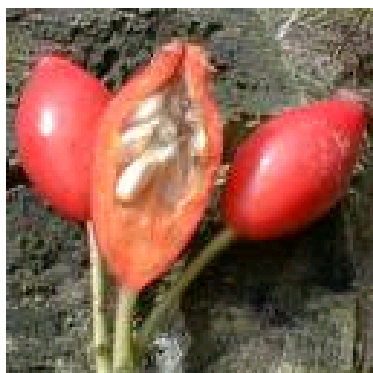
Морфология: приповдигащи се до изправени цветоносни стъбла, високи 10-30 см. Листата са срещуположни, с къси дръжки. Цветовете образуват класовидно съцветие. Плодът при узряване се разпада на 4 орехчета.

Цъфтеж: от май до август.

Разпространение: Расте из храсталаците и горските поляни в цялата страна. Среща около Добридолски манастир, северно от с. Орсоя.

Употребяема част: Използва се надземната част събрана по време на цъфтеж без приосновните вдървенели части на стъблото.

Шипка *Rosa Canina*

Храст.

Морфология: с прави или извити стъбла, стигащи на дължина до 3 м и покрити с твърди бодливи, сърповидно извити шипове. Цветоносните стъбла понякога са без шипове. Цветовете са розови или бели. Плодчетата са едносеменни орехчета, затворени в месесто цветно легло, което се разраства и образува яркочервен, яйцевиден до сферичен плод - шипка.

Цъфтеж: май – юли, а плодовете узряват през есента.

Разпространение: Расте из храсталаци и редки гори, край реките, по тревисти склонове и синори, в равнините и планините до 2000 м надморска височина.

Употребяема част: Използват се шипките.

Приложение № 2 – тарифа за таксите, които се заплащат за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти – общинска собственост приета с Решение №.....на Общински съвет Лом.

№ по ред	Наименование	Мярка	Такса (лв.)
1	2	3	4
I.	Билки (в сурово състояние)		
1.	Грудки, корени, коренища		
	- божур, иглика, лудо биле,		
	ранилист, решетка, ягода горска	кг	0,09
	- кукуряк, папрат мъжка, папрат		
	сладка, чемерика	кг	0,07
	- бязак, гръмотрън, синя жлъчка	кг	0,02
	- глухарче, девесил, оман чер,		
	пищялка, чобанка	кг	0,01
	- други	кг	0,03
2.	Листа		
	- мечо грозде	кг	0,08
	- боровинка червена и черна,		
	лудо биле	кг	0,04
	- бръшлян, чобанка	кг	0,03
	- глог, живовлек, леска, липа,		
	люляк, оман чер, ягода горска	кг	0,02
	- бреза, върба, къпина, лопен,		
	малина, подбел	кг	0,01
	- други	кг	0,03
3.	Стръкове		
	- блатно кокиче	кг	0,10
	- горицвет, лазаркия	кг	0,08
	- гълъбови очички, зайча сянка,		
	залист бодлив, лечебен исоп,		
	прозориче жълто, шапиче	кг	0,05
	- зимзелен, лудо биле, ранилист,		
	теменуга миризлива, чубрица		
	планинска	кг	0,04
	- дяволска уста, кантарион жълт,		
	кантарион червен, мащерка,		
	очанка, риган обикновен	кг	0,03
	- великденче, върбинка, жаблек,		
	златна пръчица, изсипливче, кам-		
	шик, лепка, медуница, миши уши,		
	пача трева, пелин обикновен, по-		
	дъбиче бяло, подъбиче червено,		
	пчелник, равнец бял	кг	0,02
	- врабчови чревца, вратига, глу-		
	харче, еньовче, змийско мляко,		
	имел бял, комунига жълта, мок-		
	реш, оман чер, росопас, теменуга		
	трицветна, хвощ	кг	0,01
	- други	кг	0,03
4.	Цветове		
	- липа	кг	0,10
	- божур, иглика	кг	0,05
	- метличина, паричка, подбел,		
	ралица, слез, тъжник блатен	кг	0,03

	- акация бяла, бърз	кг	0,02
	- вратига, глог, равнец бял	кг	0,01
	- други	кг	0,03
5.	Плодове		
	- боровинка червена и черна,		
	хвойна червена	кг	0,15
	- хвойна сибирска	кг	0,10
	- кисел трън, къпина, малина	кг	0,04
	- бърз, глог, конски кестен,		
	киселица	кг	0,02
	- бързак, трънка	кг	0,01
	- други	кг	0,03
6.	Семена		
	- есенен минзухар	кг	0,15
	- други	кг	0,08
7.	Пъпки		
	- странични борови връхчета	кг	0,15
	- бяла бреза, черна топола	кг	0,10
	- други	кг	0,08
8.	Кори		
	- мъждрян, ясен	кг	0,20
	- зърнастец, кисел трън, леска	кг	0,10
	- върба	кг	0,05
	- дъб	кг	0,03
	- бреза	кг	0,02
	- други	кг	0,03
9.	Лишеи		
	- исландски	кг	0,10
10.	Водорасли	кг	0,30
II.	Генетичен материал за култи-		
	вирано отглеждане, включител-		
	но при лабораторни условия,		
	за създаване на колекции или		
	за възстановяване на други места		
	в природата		
1.	От защитени лечебни растения		
	- плодове	100 г	20,00
	- семена	100 г	50,00
	- резници	бр.	2,00
2.	От лечебни растения под спе-		
	циален режим на опазване		
	и ползване		
	- луковици, грудки, коренища	бр.	1,00
	- плодове	100 г	5,00
	- семена	100 г	10,00
	- резници	бр.	0,50
3.	От други лечебни растения		
	- луковици, грудки, коренища от		
	всички видове, с изключение на		
	описаните	бр.	0,10
	- лук (всички видове), перуника		
	(всички видове)	бр.	0,20
	- ботурче есенно (есенна циклама)	бр.	1,00
	- плодове	100 г	2,00
	- семена	100 г	5,00
	- резници	бр.	0,10

Приложение № 3 – предвидени периоди за възстановяване на лечебни растения, съобразени с посочените в чл. 6 от наредба № 2/ 20.01.2004 година (за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения) периоди.

Експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите.

I. Продължителност на периода за възстановяване:

1. при събиране на корени и коренища от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (гръмотрън бодлив, копитник, коприва, лапад алпийски, прозорче горско, решетка безстъблена, теменуга миризлива, чемерика лобелиева, чобанка хибридна, чувен и други) – 2 години;

2. при събиране на корени и коренища от видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия (дива тиква, здравец обикновен, иглика лечебна, лудо биле, мъжка папрат, орехче обикновено, сладка папрат и други) – 3 години;

3. при събиране на грудки (божур червен, змиярник петнист, орехче ливадно) – 2 години;

4. при събиране на листа (боровинка черна и червена, лудо биле, малина, медуница лечебна, подбел, смрадлика, чемерика лобелиева и други) – 1 година;

5. при събиране на стръкове от видове, които трудно възстановяват ресурсите си (горицвет пролетен, иглика лечебна, тинтява горска, тлъстига лютива и други) – 4 години;

6. при събиране на съцветия от иглика лечебна и лопен гъстоцветен – 2 години;

7. плодове и семена от есенен минзухар и зърнеш – 2 години.

II. Не е необходим период за възстановяване при събиране на следните билки:

1. коренища от вълча ябълка обикновена, коприва, орлова папрат, репей и трескот;

2. стръкове от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (ветрогон полски, великденче лечебно, вратига, дяволска уста обикновена, звъника лечебна, змийско мляко, коприва, кучешко грозде черно, пчелинок обикновен, равнец хилядолистен и други);

3. цветни пъпки, цветове и съцветия (бъз черен, глог червен, лайка, липа – дребнолистна, едролистна и сребролистна, подбел, равнец хилядолистен, слез горски и други);

4. плодове и семена с изключение на тези по горепосочената точка 7.

Приложение № 4 – списък на видовете, поставени под специален режим, за които събирането и издаването на позволителни за тях ще се извършва в зависимост от ежегодните заповеди на Министъра на околната среда и водите и съответно на Директора на РИОСВ – Монтана.

Със Заповед № РД-89 от 1.02.2012 г на Министъра на околната среда и водите,/ обн., ДВ, бр. 12 от 10.02.2012 г./ е определен специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения. На основание чл.10, ал.1,2 и 3 от Закона за лечебните растения са определени допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло), съгласно приложението от естествените находища извън територията на националните паркове на следните видове лечебни растения: Божур червен, Зърнастец елшовиден, Иглика лечебна, Катраника / пелин бял/, Лазаркия /енъовче ароматно/, Лудо биле /старо биле/, Ранилист лечебен, Решетка безстъблена, Тлъстига лютива, /жълто прозориче/, Трън кисел, Шапиче.

Забранява се събирането на билки от естествените им находища на територията на цялата страна от следните видове лечебни растения:

- Бенедиктински трън, пресечка – *Cnicus benedictus* L.
- Волски език – *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.
- Горицвет пролетен – *Adonis vernalis* L.
- Дилянка лечебна, валериана – *Valeriana officinalis* L.
- Залист бодлив – *Ruscus aculeatus* L.
- Изтравниче, страшниче – *Asplenium trichomanes* L.
- Исландски лишей – *Cetraria islandica* (L.) Ach.
- Исоп лечебен – *Hyssopus officinalis* L. ssp. *aristatus*
- Какула едроцветна – *Salvia tomentosa* Mill.
- Копитник – *Asarum europaeum* L.
- Мечо грозде – *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng.
- Момина сълза – *Convallaria majalis* L.
- Оман бял – *Inula helenium* L.
- Папаронка жълта, жълт мак – *Glaucium flavum* Crantz
- Пелин сantonинов – *Artemisia santonicum* L.
- Пирински чай – *Sideritis scardica* Griseb.
- Пищялка панчичева – *Angelica pabici* Vand

- Плаун бухалковиден – *Lycopodium clavatum* L.
- Риган бял – *Origanum vulgare* L. Ssp. *Hirtum* (Link) Ietswaart
- Ружа лечебна – *Althaea officinalis* L.
- Салеп – *Orchis* sp. *diversa*
- Смил жълт – *Helichrysum arenarium* (L.) Moech.
- Хуперция иглолистна, плаун обикновен – *Huperzia inundata* (L.) Bermh=L.selago
- Цистозира - *Cystoseria barbata* (Good et Vood) Ag.

Ограниченията и забраните по тази заповед не се отнасят за количествата билки, събирани за лични нужди..

Приложение : количества билки под специален режим на опазване за 2012 г. – област Монтана.

№ по ред	Вид лечебно растение	Морфологична част	Количество за които ще се издава позволено, кг.
1.	Божур червен (<i>Paeonia peregrine</i> Mill.)	цвят	500
2.	Иглика лечебна (<i>Primula verus</i> L.)	корени	500
3.	Ранилист (<i>Betonica officinalis</i> L.)	стрък	500

Със Заповед РД – 115/13.02.2015 г. на Министъра на околната среда и водите са определени допустимите за събиране количества билки от естествени находища, извън територията на националните паркове, съгласно следното предложение:

За 2015 г. за областите Монтана и Видин:

Божур червен/цвят/ - 300 кг.

Иглика /цвят/ - 250 кг.

Ранилист /стрък/ - 500 кг.

Със същата заповед се забранява събирането на следните билки от естествените им находища на територията на цялата страна: бенедиктински трън, волски език, пролетен горицвет, лечебна дялянка, залист бодлив, изтравниче, исландси лишей, лечебен исоп, какула едроцветна, копитник, мечо грозде, момина сълза, оман бял, папаронка жълта, пелин сантонилов, пирински чай, пищялка панчичева, плаун бухалковиден, риган бял, ружа лечебна, салеп, смил жълт, хуперция иглолистна цистозира. За 2016 г. допустимите за събиране количества /кг. в сухо тегло/ от естествени находища, извън територията на националните паркове по отделни райони и единични находища на територията на страната за двете области билките са / червен божур цвят – 300 кг. сухо тегло, иглика цвят 250 кг., лечебен ранилист стрък – 500 кг.

Приложение № 5– образец позволително

П О З В О Л И Т Е Л Н О

На основание чл.21, ал.2, чл.22, т.2 и чл.26 от Закона за лечебните растения, въз основа на постъпило заявление отсе разрешава: да събере...../кг/...../билка/ в/състояние/ за периода от В/местонахождение/ по следния начин на ползване:

1. Събирането да се извършва от находища, в които лечебните растения не са подложени на отрицателно въздействие на естествени или предизвикани от човешката дейност фактори.

2. Обект на събиране са само растителните части, които се използват като билки.

3. Събирането се извършва при подходящи атмосферни условия и годишно време с оглед получаване на качествени билки.

4. Не се допуска увреждане на находищата в резултат на дейността.

5. Не се събират билки в замърсени с тежки метали, пестициди, др. химически или минерални вещества, животински или битови отпадъци райони.

6. Цветовете, плодовете и семената се събират, без да се увреждат другите части на растенията.

7. При събиране на надземните растителни части не се допуска изкореняване на растенията.

8. Не се събират билки от млади, не добре развити или увредени лечебни растения.

9. Повторното събиране на билки от определен район или находище се извършва след възстановяване на популацията.

10. Не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи следните стойности, определени като процент от наличните в находището запаси:80%

11.Продължителност на периода за възстановяване на находището: Съгласно чл.6 , ал.3, т.3 от Наредба № 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ: не е необходим период на възстановяване.

12. Билките се събират в различен период /фаза/ от вегетацията на растенията, както следва:

13. Начини за събиране на билки:

14. За намаляване на механичното увреждане при събирането и транспортирането им билките се поставят в подходящи съдове, без да се мачкат, притискат, уплътняват и запарват.

15. Събирането на билки се извършва с подходящи инструменти, като те трябва да се поддържат чисти, без ръжда по режещите повърхности.

16. При събиране на билките да се спазват хигиенни изисквания, съгласно чл.14 от Наредба № 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ.

17. Лицата, които събират билки са длъжни да поддържат добра лична хигиена, да носят подходящо облекло.

18. Да не се допуска събиране на билки от отровни, силно действащи, алергизиращи растения от бременни жени, кърмачки и деца.

19. Забранява се на лица, страдащи от остри заразни заболявания, с отворени рани или кожни инфекции да събират билки.

20. Събраните билки до пренасянето им в билкозаготвителния пункт се съхраняват на сухо място, без достъп на насекоми, гризачи, птици и домашни животни.

21. Организатора на дейността преди всяка кампания провежда инструктаж на лицата, събиращи билки, като ги запознава с изискванията на чл.21, ал.1 от Наредба № 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ.

22. Събирането на билките ще се извърши от:

При извършване на организирано събиране на билки по начини извън регламентирания в Наредба № 2/20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения на МОСВ виновните лица ще бъдат санкционирани по чл.73 от ЗЛР с глоба до 3 000 лева, съответно с имуществена санкция до 5 000 лева.

За ползването на ползваното по-горе количество да се заплати такса от

Приложение № 6 – Карта на разположение на билките

Легенда:

1. Блатия (върболист) – *Lythrum salicaria* L.
2. Блян черен – *Hyoscyamus niger* L.
2. Бръшлян – *Hedera helix* L.
4. Бъз нисък (Бъзак) – *Sambucus ebulus* L.
5. Бъз черен – *Sambucus nigra* L.
6. Бяла мъртва коприва – *Lamium album* L.
7. Бял пелин – *Artemisia absinthium*
8. Бял равнец – *Achillea Millefolium*
9. Бял смил – *Gnaphalium luteo-album*
10. Вълча ябълка – *Aristolochia clematitis* L.
11. Върбинка лечебна – *Verbena officinalis* L.
12. Глухарче – *Taraxacum officinale* Web.
13. Глог – *Crataegus Monogyna*
14. Горска ягода – *Fragaria Vesca*
15. Горуха – *Lepidium perfoliatum* L.
16. Дяволска уста (домашна коприва) – *Leonurus Cardiaca*
17. Гръмотрън – *Ononis campestris*
18. Дива тиква – *Bryonia alba*
19. Жаблек (конски ребра) – *Galega officinalis* L.
20. Живовлек – *Platago psyllium*
21. Жълт кантарион (звъника) – *Hypericum Perforatum*
22. Зарасличе /черен оман/ - *Symphitum officinale*
23. Зимзелен – *Vinca major*
24. Змийско мляко – *Chelidonium majus* L.
25. Изсипливче – *Herniaria Glabra*
26. Камшик – *Agrimonia Eupatoria*
38. Къпина – *Rubus caesius* L.
27. Кисел трън – *Berberis vulgaris* L.
28. Коприва – *Urtica Dioica*
29. Къклица – *Agrostemma githago* L.
30. Лайка – *Matricaria Chamomilla*
31. Лепка – *Galium aparine*
32. Липа – *Tilia Argentea*
33. Лопен – *Verbascum Thapsiforme*
34. Маточина (лимонче) – *Melissa Officinalis*
35. Мента – *Mentha*
36. Овчарска торбичка – *Capsella Bursa Pastoris*
37. Пача трева – *Polygonum Aviculare*
38. Подбел – *Tussilago farfara* L.
39. Полски мак – *Papaver rhoeas*
40. Паточарка – *Nasturtium officinale*
42. Ранилист – *Betonica Officinalis*
43. Репей – *Arctium nemorosum*
44. Росопас – *Fumaria officinalis*
45. Синя жлъчка (цикория) – *Cichorium Intybus*

- 46. Синя метличина – *Centaurea Cyanus***
- 47. Трабузан (бабини зъби) - *Tribulus terrestris* L.**
- 48. Черен синап – *Brassica nigra* (L.) Koch (*Sinapis nigra* L.)**

Изготвил:
Мариета Иванова
Старши експерт „Екология”